

Oversigt

over det

Kongelige danske Videnskabernes Selskabs **Forhandlinger**

og

dets Medlemmers Arbejder
i Aaret 1855.

Af

Elatsraad, Professor **G. Forchhammer**,
Selskabets Secretair.

Nr. 7 og 8.

Mödet den 9de November.

Hr. Professor *Worsaae* foreviste og meddeelte følgende Bemærkninger om nogle, tildeels nysopdagede, Minder fra *Valdemarernes* Tid.

I.

Om den i Kong Valdemar den Stores Grav i Ringsted fundne Blyplade med Indskrift.

Af alle vore Kirker er der, som bekjendt, ikke nogen, der indeslutter flere kongelige Liig fra Middelalderen, end Bene-

dictinermunkenes gamle Klosterkirke i Ringsted. Efterat nemlig den i Haraldsted Skov ved Ringsted myrdede og senere cano- niserede Hertug *Knud Lavard*, som Kong *Niels* af Frygt for Folkeopløb ikke turde lade begrave i Domkirken i Roeskilde*), havde faaet sit Hvilested i Ringsted, vedblev Kirken her**) i over et Aarhundrede at optage Støvet af den hellige *Knuds* Efterkommere, de mægtige *Valdemarer* og deres Slægt.

Indtil for kort siden vare dog Ringsteds Kongegrave, til hvilke nogle af vore mærkeligste historiske Minder knytte sig, for en Deel kun betegnede ved itubrudte og udslidte Liigstene. Disse vare ikke de oprindelige Gravminder, men først henlagte der i Slutningen af det sextende Aarhundrede, formeentligen ikke engang alle paa de rigtige Steder***). Efterat derfor Staten nylig, i Anledning af en Restauration af Ringsted Kirke og navnlig af Omlægningen af sammes Gulv, havde ladet an- skaffe nye og passende Liigstene til de nævnte Kongegrave, befalede *Hs. Maj. Kongen* med sin sædvanlige levende Interesse og Omhu for Bevaringen af vore fædrelandske Foriidsminder, at Liigstenene ikke maatte henlægges i Kirkegulvet, uden at det i Forveien var undersøgt, hvorvidt de ældre Liigstene hen- laae paa de rigtige Steder, og hvorvidt i det Hele Gravene selv, der sandsynligviis havde lidt meget ved tidligere Efter- gravninger og Bygningsarbejder i Kirken, vare i en sømmelig Stand.

Denne Undersøgelse foretoges fra 4de til 7de September indeværende Aar under *Hs. Majestæt Kongens egen Ledelse*. Jeg skal ikke her foregribe den officielle Beretning, som for-

---

*) Saxo ed. Stephanius p. 240. Subm: Historie af Danmark V, 382.

**) Ringsted Kirke kaldtes baade Vor Frue Kirke („Ecl. Sct. Mariæ Vir- ginis”), St. Bendts Kirke (efter Benedictinerne i Klosteret) og undertiden St. Knuds Kirke (efter den i Kirken begravede St. Knud Hertug); jfr. Danske Magazin I. 68.

***) Suhms Historie af Danmark VII. 327. Werlauff: De hellige Tre Kongers Capel i Roeskilde Domkirke. 1849. 4. S. 45.

haabentlig om ikke lang Tid vil blive udgivet i Trykken og som vil godtgjøre, baade, at virkelig Liigstenene hidtil have været noget forrykkede fra de egentlige Grave, og at Gravene selv for en stor Deel vare i en bedrøvelig Tilstand, hvilke Mangler imidlertid nu ved Hs. Majestæts Forsorg ere blevne afhjulpne. Men da den i Kong *Valdemar den Stores* Grav forefundne, med Indskrift forsynede Blyplade og tvende lignende, omtrent samtidige Blyplader fra Grave i Sorö og Aarhus Kirker, netop for Öieblikket ere beroende her ved Inspectionen over de antiqvariske Mindesmærker, forat blive inde-sluttede i passende Rammer og Skabe, hvorefter de skulle tilbagesendes til fremtidig Opbevaring i de vedkommende Kirker, har jeg ikke villet forsömme denne gunstige Leilighed til at forevise disse originale Blyplader, saameget mere, som der har været fremsat nogen Tvivl om, til hvilket Tidspunkt den i Kong *Valdemar den Stores* Grav opdagede Blyplade rettest burde henføres.

Kong *Valdemars* Grav i Ringsted Kirke, der er anlagt tæt op til Faderen, Hertug *Knud Lavards* Hvilested i den östlige Ende af Midterskibets Gulv og lige ved Opgangen til det nuværende Chor, fandtes dækket af adskillige store, flade, i et tykt og fast Kalklag nedlagte Dækstene. Da disse vare væltede til Side, saaes en muret Grav af samme Form, som de fleste af de övrige Kongegrave og som en heel Deel tidligere, baade i Ringsted, Sorö, Roeskilde, i Ruinerne af Ebelholt Kloster, paa den gamle Klosterkirkegaard ved Glücksborg, i Slesvig og fl. St. opdagede murede Grave fra den ældre Middelalder.*) Den var nemlig smalere i Öst ved Ligets Födder, end i Vest ved Skuldrene, hvorhos der til Ligets Hoved var muret et sær-

---

*) jfr. Beretninger og Afbildninger i Oldsag-Museets antiqvarisk-topografiske Archiv. Molbech: Nordisk Tidsskr. for Historie, Lit. og Kunst, III. 144. Schlesw.-Holst.-Lauenb. Provinzialberichte 1818. Sechstes Heft. S. 633.

eget lille firkantet Rum. I denne simple Grav, som ikke engang indeholdt nogen Blykiste, men som kun indvendig var hvidtet, fandtes Kong *Valdemars* Skelet henliggende fuldkommen urørt, indhyllet i en Art Læderdragt, som oprindelig ganske havde tildækket Liget fra Hovedet til Födderne, men som nu paa enkelte Steder, t. Ex. ved Armene og Brystet, var fortæret af Ælde. Af Vaaben eller Smykker fandtes ikke mindste Spor, hvorimod der bagved Ligets Hoved var opreist en lille firkantet Blyplade, $7\frac{3}{4}$ Tomme høi, foroven 7 Tommer og forneden $6\frac{3}{4}$ Tommer bred, som var afpasset efter det nævnte, til Hovedet murede Rum. Ligets Hoved laa saa tæt op til Pladen, at dennes nederste Deel, som Følge af de fra Hovedet udstømmende Vædsker, er bleven temmelig forkalket. Paa denne, mod Hovedet indadvendte Side af Pladen er med et skarpt Instrument indskaaret følgende Indskrift med de sædvanlige, her oplöste Forkortninger:

† HIC . IACET . DANORVM . REX . WAL
 DEMARVS . PRIMVS . SANCTI KANVTI . FI
 LIVS . SCLAVORVM . POTENS . EXPVGNATOR .
 PATRIE . OPPRESSE . EGREGIVS . LIBERATOR .
 PACIS . REPARATOR . ET . CONSERVATOR .
 HIC . RVGIANOS . FELICITER . EXPVGNAVIT .
 ET . AD . FIDEM . CHRISTI . EOSDEM . PRIMVS . DESTRVC
 TIS . YDOLIS . CONVERTIT . MVRVM . QVOQVE . AD TOCIVS
 REGNI . PRESIDIVM . QVI . WLGO . DANEWERCH .
 DICITVR . EX . LATERIBVS . COCTIS . PRIMVS . CONSTRVXIT .
 ET . CASTELLVM . IN . SPROGA . EDIFICAVIT .
 OBIIT . AVTEM . ANNO . DOMINICE . INCARNACIONIS *)
 M . C . LXXX . II . REGNI . SVI . XX . VI .
 III . IDVS . MAII .

*) Jeg har her oplöst Forkortningen af „incarnacionis” med „c”, da det foregaaende Ord „tocius” tydelig har „c” og ikke „t”.

Dette er *hidtil* blevet oversat saaledes:

Her ligger de Danskes Konge Valdemar den Første, den hellige Knuds Søn, Slavernes mægtige Betvinger, det fortrykte Fædrelands udmærkede Befrier, Fredens Gjenopretter og Bevarer. Han betvang lykkelig Rygerne og var den Første, som ødelagde deres Afgudsbilleder og omvendte dem til Christendommen. Han var ogsaa den Første, der af brændte Muursteen opførte det Værn for hele Riget, som almindelig kaldes Danevirke, og opbyggede en Borg paa Sprogö.

Han døde Aar efter Guds Byrd 1182, den 12te Mai, i sin Regjerings 26de Aar.

Denne samme Indskrift er noget forkortet gjengivet paa den anden Side af Pladen med større Bogstaver, der ere dybere indgravede, öiensynlig med en Naal eller en fiin Gravstikke, saaledes:

† HIC IACET DANORVM
 REX WALDEMARVS . PRIMVS
 SCLAVORVM EXPVGNATOR . ET
 DOMINATOR . PATRIE LIBERATOR .
 PACIS CONSERVATOR . QVI FILIVS
 SANCTI KANVTI RVGIANOS EXPVG
 NAVIT . ET AD FIDEM CHRISTI PRIMVS
 CONVERTIT . OBIT AVTEM ANNO DOMINICE
 INCARNACIONIS . M . C . LXXX . II . REGNI . SVI . ANNO
 XX . VI . III . IDVS . MAII .

Hvilket ligeledes *hidtil* er blevet oversat:

Her ligger de Danskes Konge Valdemar den Første, Slavernes Betvinger og Behersker, Fædrelandets Befrier, Fredens Bevarer. Han, den hellige Knuds Søn, overvandt Rygerne og var den Første, der omvendte dem til Christi Tro. Han døde Aar efter Guds Byrd 1182, den 12te Mai, i sin Regjerings 26de Aar.

Det kunde synes underligt, at omtrent een og samme Indskrift saaledes er indgravet to Gange, og det med forskjellige Bogstaver, paa samme Plade. Man har derfor ogsaa yttret Formodning om, at disse Indskrifter kunde hidrøre fra forskjellige Tider, og at følgelig Kong *Valdemars* Grav tidligere havde været aabnet, ved hvilken Leilighed da Pladen kunde være bleven udtaget og forsynet med den ene af de tvende Indskrifter. Men ligesom Bogstaverne i begge Indskrifter røbe samme høie Alder, saaledes er der formeentlig heller ikke Noget til Hinder for at antage, at man i sin Tid ved Kong *Valdemars* Gravlægning har gjort sig al Umage for at bevare den korte Krönike, der, vel at mærke, var det eneste Udmærkelsestegn, som blev denne store Konge medgivet i Graven. Det synes endogsaa meget rimeligt, at man, efterat have indskaaret den første, længere Indskrift, er kommen til Erkjendelse af, at disse svagt indskaarne Bogstaver let kunde være udsatte for at fortæres af Forkalkning og Ælde, og at man derfor har villet indgrave den samme Indskrift med varigere, baade større og dybere Bogstaver paa den anden Side af Pladen. Men da Pladsen her ikke var større, har man været nødsaget til at udelade de mindre vigtige Begivenheder i *Valdemars* Regjeringstid, at han opførte Danevirke af brændte Muursteen, og byggede en Borg eller en Fæstning paa Sprogö, hvorimod man har desto stærkere kunnet udhæve Kong *Valdemars* meest fremragende Bedrifter, at han havde beseiret og betvunget Slaverne, at han havde befriet sit nedtrykte Fædreland, gjenoprettet og bevaret Freden, og endelig omvendt Rygerne til Christendommen.

En anden Indvending mod bemeldte Indskrifers Ælde, og det unægtelig af ulige større Vægt, har man fremdeles villet finde deri, at Kong *Valdemar* paa begge Sider af Pladen benævnes „den Første”, da det dog ellers ikke i hiin fjerne Tid var Skik, at vore Konger førte eller tillagdes slige Tal i deres Titel, og endnu mindre, at en Konge kaldtes den Første, saa-

længe der ikke havde været nogen anden Konge af dette Navn*). Man har deraf sluttet, at Blypladen tidligst kunde være nedlagt i Graven under Kong *Valdemar den Andens* Regjering, og muligens endnu senere.

Saa lidet, som man efter de hidtil kjendte historiske Vidnesbyrd i det Hele turde nægte Rigtigheden af den paaberaabte Erfaring med Hensyn til Kongernes Titel, saa lidet kunde man paa den anden Side fra et reent archæologisk Standpunkt frafalde den Anskuelse, at Blypladen alligevel maatte være fuldkommen ægte og samtidig med Kong *Valdemars* første Gravlægning.

Thi ikke alene var det i og for sig meget usandsynligt, at der i senere Tider skulde blive nedlagt en saadan Plade i Graven, da det allerede, som vi i det Følgende skulle see, paa Kong *Valdemars* Tid forlængst havde været almindelig Skik, at mere ansete Afdøde fik en kort, paa en Blyplade indgravet Levnetsbeskrivelse med sig i Graven; og man kan dog neppe antage, at en Mand, som Kong *Valdemar den Store*, eller som han i de ældre og samtidige Krøniker kaldes „gloriosus” og „gloriosissimus”**), oprindeligt skulde være begravet, uden at der i Graven var medgivet ham det mindste Tegn paa hans Stand eller Navn.

Men det var ogsaa erkjendt af alle de mange Sagkyndige, der vare tilstede ved Undersøgelsen af Kongegravene i Ring-

*) I denne Henseende bemærker allerede *Suhm* om *Valdemar den Stores* nu borttagne Liigsteen i Ringsted, hvorpaa stod „*Waldemarus primus Rex Daniæ*”, at „Stenen er uden Tvivl gammel, men Paaskriften, hvor simpel den end er, af nyere Tider; det vise Bogstavernes Skikkelse, og end mere det Ord *Primus*, thi man kunde i hans Søn *Knuds* Tid ei vide, om der blev flere Danske Konger af det Navn *Waldemar*.” *Hist. af Danm.* VII. 663. At Stenen virkelig ogsaa kun er fra det sextende Aarhundrede, er ovenfor viist.

**) Tilnavnet „den Store” forekommer først hos Krønikeskrivere i det 16de Aarhundrede. *Suhm*: *Historie af Danm.* VII. 665-6. Jfr. „*Historiske Aarbøger*, udgivne ved den danske historiske Forening af *C. Molbeck*.” I. 48.

sted Kirke, at Kong *Valdemar den Stores* Grav, saa at sige, var den eneste af samtlige disse Grave, der ingensinde forhen havde været aabnet, af hvilken Aarsag den formeentlig ogsaa var den eneste, som havde bevaret den oprindelige Gravskrift. Gravens Dækstene laae nemlig her uforstyrrede i det tætte Kalklag, som fra først af havde omgivet flere af de andre Grave, men som ved dem öiensynlig tidligere havde været opbrudt, ligesom ogsaa hele Gravens Indre, navnlig Skelettets fuldkommen urörte Stilling, der fremböd en umiskjendelig skarp Modsætning til Skeletternes forrykkede Leie i alle de andre Grave, yderligere maatte bestyrke Rigtigheden af det første Indtryk, at Kong *Valdemars* jordiske Levninger her virkelig for første Gang efter deres Jordfæstelse bleve fremdragne for Lyset. Under hele den paafölgende Undersögelse af Blypladen og sammes Indskrift eller overhovedet under hele Undersögelingsakten i Ringsted Kirke faldt det heller ikke nogen Tilstedeværende ind at yttre mindste Tvivl om Pladens Samtidighed med Kong *Valdemars* oprindelige Jordefærd.*) Det blev tværtimod strax bemærket (af Professor *Velschow*), at det i Gravskriften ommeldte Castel paa Sprogö fandtes nævnet som et af Kong *Valdemars* vigtigste Bygningsværker i den samtidige, beröimte

---

*) *Suhms* urigtige Formodning (Hist. af Danm. VII. 663), at Kong *Valdemar den Stores* Grav paa Reformationstiden skulde være nedflyttet fra *Choret* til *Skibet* samtidig med Hertug *Knuds*, der siges oprindelig at have været lige for det store Altar, er fremkommet derved, at *Suhm* har overseet, at den i Midten af det fjortende Aarhundrede affattede Ringstedske Tavle udtrykkelig godtgjør, at baade *Knuds*, *Valdemars*, *Dronning Sophies* og Hertug *Christophers* Grave ligesaavel dengang, som nu, laae udenfor *Choret*, og at *Knud den Sjettes* Grav var den første Kongegrav indenfor *Choret* „infra valvas“, (som *Petrus Olai* siger „infra valvas chori“). *Langebek* Script. rer. Dan. IV, 278-79, Anm. o, jfr. I. 180. Hvis man derfor ikke tör troe, at en Flytning af det ommeldte store Altar har fundet Sted, var det jo muligt, at *Knud Lavards* Liig tidlig kunde være bleven flyttet ned i *Skibet* t. E. efter den Aabning af hans Grav, som foretoges allerede 1145 eller 1146 ved *Valdemar* og *Svend* (*Grathe*) vid. *Langebek* IV. 262, *Suhm* V. 635-6.

Historieskriver *Svend Aagesens* korte Danmarks-Krönike, ja at i det Hele Gravskriftens Indhold og Form röbede en saa paa-faldende Lighed med *Svend Aagesens* sammentrængte, fyndige Stil, at man endog med en ikke ringe Grad af Sandsynlighed kunde antage ham for at have affattet Indskriften.*)

Under Forudsætning af, at Kong *Valdemar* i Gravskriften virkelig benævnedes „den Förste”, kunde man vel ikke bestemt godtgjøre, at de danske Konger endnu paa den Tid selv förte Tal i deres Titler; thi det meest bekjendte Dokument**) fra en ældre dansk Konge med Spor til en slig Titel, et Gavebrev til Lunds Domkirke af 1085, i hvilket Kong *Knud den Hellige* kalder sig „Cnuto quartus Magni regis filius”, lader sig fortolke paa en dobbelt Maade enten som „Knud den Fjerde, Kong Magnus’***) Sön”, eller som „Knud, Kong Magnus’ fjerde Sön”, og et andet noget yngre Dokument af Aar 1237, i hvilket Kong *Valdemar Seier* kalder sig „Valdemarus Secundus”, er kun kjendt efter en mindre paalidelig Afskrift og netop med Hensyn til Titlen „secundus” anseet for meget tvivlsomt. †)

*) I *Svenonis Aggonis filii Opuscula* ed. Stephanius p. 135 cap. IX hedder det nemlig om Kong *Valdemar*: „Hic licet multa memoriã digna patriverit, trino tamen tanquam syderum fulgore ejus splendescit memoria. Nam primo quidem indomitos Ryenses sacri Baptismatis unda renasci potenter compulit. Deinde primus in Sprovva insula de coctis lateribus turrim construxit. Ad ultimum in vallo Daneverchik murum erexit lateritium: qvem tamen morte præventus imperfectum reliquit.” Man seer, at *Svend Aagesen* udhæver omtrent det Selvsamme, som *Valdemars* Gravplade, enkeltviis endog med de samme Ord (jfr. „de coctis lateribus”). Af Beretningen her om Taarnet paa Sprogö fremgaaer det ogsaa, at man i Oversættelsen af Indskriften paa Gravpladens Forside med Grund vil kunne henføre Ordene „ex lateribus coctis primus” ligesaavel til Castellet paa Sprogö, som til Danevirke.

**) Originalbrevet er desværre gaaet tabt ved en Ildebrand i Stockholm. Aftrykt i *Langebek*: *Scriptores rer. Dan.* III. 425 ff. *Regesta Diplomatica* I. 32. Nr. 154.

***) Under dette Navn *Magnus* forekommer Kong *Svend Estridsen*, som bekjendt, ikke sjelden i vor Historie.

†) *Thorkekin*: *Diplomatarium Arna-Magnæan.* I. 127.

Men om end saaledes Kongerne selv ikke beviislig brugte Tal i deres Titler, lader det sig alligevel med Grund anføre, at dog Andre, der paa den Tid skreve Dokumenter, Gravskrifter og Kröniker, ved at omtale Kongerne stundom benævned dem med Tal, for at skjelne imellem dem. I et Gavebrev til *Sanct Knuds Brödrene* i Odense Kloster af Aar 1184 (eller rettere 1183)*), kalder *Valdemar den Stores* nærmeste Efterfølger sig simpelthen „Ego Kanutus, dei gratia rex Danorum”, men Skriveren, der har affattet Brevet, slutter med følgende Tidsbestemmelse: „Acta sunt hæc Hiulby XII Kal. April. Anno Dominicæ Incarnationis MCLXXXIV. Indictione I. Epactis viginti qvinque, gloriosi regis Danorum Kanuti IV Anno 1°. regnante Domino nostro Jesu Christo”, hvori han følgerlig benævner Kongen „Knud den Fjerde” eller, som en anden Afskrift vil, „Knud den Femte”, endskjønt det forresten er denne Konge, som vi nu almindelig kalde *Knud den Sjette*.

I en kortfattet dansk Aarvog eller Krönike fra Aar 1074 til Aar 1219, som ikke alene er skrevet omtrent ved Aar 1219 eller i al Fald under Kong *Valdemar den Andens* Regjering, men som ovenikjøbet er bevaret i et mærkværdigt, noget nær samtidigt Haandskrift fra det samme trettende Aarhundrede**), hedder det blandt Andet:

---

*) Saxo ed. Stephanius Proleg. 16-17. *Suhm*: Hist. af Danm. VIII. 33-35. Regest. Diplom. I. 57-58 Nr. 342.

**) „Chronicon Danicum ab A^o 1074 usque ad 1219”. *Langebek*: Scriptores rer. Danic. III. 259-265. „Vixit et scripsit Auctor ille Anonymus sub Auspiciis Imperii Waldemari II. sed ultra Annum 1219, quod maxime dolendum est, non processit”. — „Exemplar meum (add. Langeb.) mihi ante aliquot annos Holmiâ transmissum est ab amico meo et fido Achate b. Dn. Ass. Nic. Reinh. Brocmano, qui illud sua manu ex Codice Seculi XIII. autentico descripsit. Codex autem ille antiqvissimus et rarissimus est membranaceus formæ Quartæ minoris, asservatus in Regio Antiqv. Archivo Holmensi A. 14. Ex quo Codice etiam sumtus est Catalogus ille Regum Daniæ, qui superius Tom. I. p. 19. sub Nr. VI in hujus Operis Tomo I. editus est.”

1170 fødtes Valdemar den Anden, en Søn af Kong Valdemar den Første („natus est Waldemarus Secundus, filius Regis W. Primi”).

1181. Kong Valdemar I drager til et Møde med Keiseren („Rex Waldemarus I occurrit Imperatori”).

1182 døde Valdemar I den Hellige Knud Hertugs Søn („obiit Waldemarus I, sancti Kanuti Ducis filius”),

ja endog den unge *Valdemar* kaldes som Hertug „den Anden” (1187 „Dux Waldemarus II Miles factus est”), ikke at tale om, at Krønikeskriveren efter *Valdemars* Thronbestigelse stadig giver ham dette Tilnavn („Secundus”).

I det samme ældgamle Pergaments-Haandskrift indeholdes tillige en Kongerække fra *Dan* til *Erik Glipping*, hvori nævnes

„Vualdemarus I.

Knut.

Vualdemarus II.

Vualdemarus III.

Ericus filius W. Secundi.”

Flere Exempler vilde kunne anføres fra de i det trettende Aarhundrede affattede historiske Aarbøger*), ligesom der ogsaa haves et mærkeligt, samtidigt Vidnesbyrd i denne Retning fra en Aar 1567 i Roeskilde Domkirke opdaget Gravplade af Bly, hvis Indskrift begynder: „Aar 1232 under Kong Valdemar *den Andens* Regjering” („Anno Domini MCCXXXII regnante Rege Waldemaro Secundo”). Dette Sidste turde være saa meget mærkeligere, som denne Plade (hvorom Mere i det Følgende)

*) Jfr. navnlig „*Series ac brevior Historia Regum Daniæ a Dan & Løther ad Waldenarum II.*” — „Auctor quidem ignoratur, sed vixit tempore Waldemari II.” *Langebek* I. 15 ff., hvor der p. 18 nævnes „Waldemarus Primus”, „Kanutus, filius Waldemari Primi”, „Waldemarus, frater Kanuti, filius Waldemari Primi.”

„*Chronologia rerum Daniæ et Sveciæ vetus ab Anno 916 ad Ann. 1263*”. Auctor „circa medium Seculi XIII floruisse videtur et Chronologiam hanc concepisse circa illud tempus, quo eidem finem imposuit, scilicet circa Annum 1263.” *Langebek*. *Script.* II. 166 ff. o. s. f.

synes at have været af samme Art, som den, der fandtes i Kong *Valdemar den Stores* Grav i Ringsted. *)

Det er imidlertid vistnok tilstrækkelig klart, at det allerede under *Valdemar den Stores* Sønners Regjering har været Skik i Skrift og formodentlig ogsaa i daglig Tale at benævne Kongerne efter deres Rækkefølge med Tal. Men det er dog ligefuldt blevet indvendt, at en slig Talbenævnelse ikke kunde være brugt, før der var flere Konger af samme Navn, og at følgelig *Valdemar den Store* i en Gravskrift, der skulde være affattet lige efter hans Død, da hans Søn *Knud* var bleven Konge, og inden der endnu havde været nogen anden Konge af Navnet *Valdemar*, umulig kunde være bleven kaldet *Valdemar den Første* og det saa bestemt, at det endog forekom paa begge Sider af Gravpladen.

Hertil kunde man vel svare, at skjönt der ikke endnu havde været nogen anden dansk Konge af Navnet *Valdemar*, havde dog *Valdemar den Store* efterladt sig en Søn *Valdemar*, der allerede ved Faderens Død gjerne kunde være bleven almindelig anseet for tilkommende Thronarving, eftersom Kong *Knud* fem Aar förend sin Thronbestigelse var bleven gift med *Gertrude*, en Datter af *Henrik Löve*, uden at dette Ægteskab var blevet velsignet med Livsarvinger. Det var saaledes ikke umuligt, at den, der havde affattet Gravskriften over Kong *Valdemar den Store*, allerede kunde have tænkt sig flere Konger af dette Navn i en kommende Tid paa den danske Throne, og at han derfor, paa de omtrent samtidige, ovennævnte Annalisters og Krönikeskriveres Viis, havde givet Kong *Valdemar* Tilnavnet: *den Første*.

Men ved nöiere at dröfte denne, dog altid i og for sig tvivlsomme Forklaring, og ved i den Anledning omhyggelig at undersøge og gennemgaae hele Indskriften paa den originale Blyplade, kom jeg uventet til det overraskende Resultat, at

---

*) *Pontoppidan: Marmora Danica* I. 20.

i eet meget vigtigt Punkt, som især berører nærværende Undersøgelse, er den ved Udgravningen i Ringsted almindelig antagne og senere heller ikke af Nogen betvivlede eller bestridte Oversættelse af Indskriften paa begge Sider af Pladen fuldkommen urigtig.*)

Jeg blev nemlig opmærksom paa, at medens næsten hvert enkelt Ord paa den mod Ligets Hoved vendte Side af Pladen er adskilt fra det følgende ved et Punkt, er dette ikke Tilfældet med den paa Pladens Bagside indgravede Skrift, idet flere Ord, der ligesom høre sammen og danne et Heelt for sig, her ere samlede under fælles Skilletegn, og idet der iøvrigt kun er sat Skilletegn foran Forbindelsesordet „et”, ved Udgangen af en Sætning, og forresten, som sædvanligt, mellem de Bogstaver, der betegne Aarstallet og Datoen.

Indskriften bliver saaledes, rigtig afdeelt efter Skilletegnene, følgende:

HIC IACET DANORVM REX WALDEMARVS.
 PRIMVS SCLAVORVM EXPVGNATOR. ET DOMINATOR.
 PATRIE LIBERATOR. PACIS CONSERVATOR.
 QVI FILIVS SANCTI KANVTI RVGIANOS EXPVGNNAVIT.
 ET AD FIDEM CHRISTI PRIMVS CONVERTIT.
 OBIIT AVTEM ANNO DOMINICE INCARNACIONIS.
 M. C. LXXX. II. REGNI SVI ANNO XXVI. IIII. IDVS. MAII.

Hvilket nu maa oversættes saaledes:

Her ligger de Dankses Konge Valdemar, Slavernes første Betvinger og Behersker, Fædrelandets Befrier, Fredens Bevarer. Han, den hellige Knuds Søn, betvang Rygerne og var den Første, der omvendte dem til Christi Tro. Han døde Aar efter Guds Byrd 1182, den 12te Mai, i sin Regjerings 26de Aar.

---

*) De fleste af de følgende Bemærkninger i dette Afsnit ere meddeelte som Tillæg i Selskabets Møde den 21de Decbr. 1855.

Det er fölgelig utvivlsomt, at Kong *Valdemar* paa denne Side af Pladen aldeles ikke, som man för har læst, kaldes „primus” eller den Förste. Efter Ordet *Waldemar* staaer der netop et meget skarpt og dybt indgravet Skilletegn til Beviis for, at det fölgende Ord „primus” hörer til den næste Ordföining. Derved kommer det ganske naturligt til at hedde, at *Valdemar* var Slavernes förste Betvinger og Behersker, ligesom det længere henne siges, at han ogsaa var den Förste, der omvendte Rygerne til Christendommen. At der imidlertid saaledes er lagt betydeligt Eftertryk paa Ordet „primus” til *Valdemars* yderligere Forherligelse, er aabenbart.

Da jeg havde forvisset mig om Rigtigheden af denne nye Fortolkning af Indskriften paa Blypladens Bagside, maatte jeg strax begynde at nære Tvivl om, hvorvidt Kong *Valdemar* virkelig skulde kaldes *den Förste* paa Pladens Forside. Til min Overraskelse saae jeg da, at ogsaa her begyndte Indskriften, som paa Bagsiden, med de samme fem Ord i den selvsamme Fölge, hvilket allerede turde berettigede til at gjöre en Standsning i Læsningen, især da det næste Ord igjen er det samme (primus), som paa Bagsiden; nemlig:

HIC . IACET . DANORVM . REX . WALDEMARVS .

PRIMVS . SANCTI KANVTI . FILIVS . SCLAVORVM .

POTENS EXPUGNATOR .

PATRIE . OPPRESSE . EGREGIVS . LIBERATOR .

PACIS . REPARATOR . ET . CONSERVATOR .

HIC . RVGIANOS . FELICITER . EXPVGNAVIT .

ET . AD . FIDEM . CHRISTI . EOSDEM . PRIMVS .

DESTRVCTIS . YDOLIS . CONVERTIT .

MVRVM . QVOQVE . AD TOCIVS . REGNI . PRESIDIVM .

QVI . WLGO . DANEWERCH . DICTVR . EX . LATERIBVS .

COCTIS . PRIMVS . CONSTRVXIT . ET . CASTELLVM

IN . SPROGA . EDIFICAVIT .

OBIIIT . AVTEM . ANNO . DOMINICE . INCARNACIONIS .

M . C . LXXX . II . REGNI . SVI . XX . VI . III . IDVS . MAII .

Ved første Öiekast antog jeg, at Indskriftens Begyndelse maatte oversættes saaledes:

Her ligger de Danskes Konge Valdemar, den hellige Knuds første eller ældste Sön, Slavernes mächtige Betvinger o. s. v.,

hvorved der jo rigtignok var den Synderlighed, at *Valdemar*, der, som bekjendt, blev födt *efter* Faderens Död, skulde kunne kaldes *Knuds* første eller ældste Sön, naar *Knud* ingen yngre Söner havde; endskjönt man dog maaskee turde sige til nærmere Forklaring, at *Valdemar* var den første Sön, *Knud* fik, efterat hans Hustru tidligere kun havde skjænket ham tre Dötter, og at man forresten til Benævnelser „*primus Sancti Kanuti filius*” havde en tilsvarende Vending i det ovenfor (S. 233) ommeldte Diplom af 1085, hvori Kong *Knud den Hellige* kalder sig „*quartus Magni regis filius*”. Muligen kunde der ogsaa ved *primus* være meent, at *Valdemar* var den første ægtefödde Sön, forsaavidt overhovedet *Suhm* har Ret i at tillægge *Knud Lavard* en anden, uægte Sön *Magnus*, der af *Necrologium Lundense* omtales som „*Kanuti filius*” og som dræbt i Blodbadet ved Roeskilde.*)

Men ved fortsat Sammenligning af de to Siders Indskrifter er jeg kommen til en, som jeg troer, langt rimeligere og naturligere Fortolkning. Det maa nemlig erindres, at det paa Pladens Bagside hedder, at *Valdemar* var Slavernes *förste* Betvinger og Behersker („*primus Sclavorum expugnator et dominator*”), og fremdeles, at han som *den hellige Knuds Sön* betvang Rygerne og var *den Förste*, der omvendte dem til Christi Tro („*qui filius Sancti Kanuti Rugianos expugnavit et ad fidem Christi primus convertit*”). Det er da meget sandsynligt, at man for Afvexlings Skyld og maaskee tillige for at antyde, at *Valdemars* store Lykke baade mod Slaver og Ryger var begrundet deri, at han var den hellige *Knuds* Sön, paa

*) *Langebek*: *Scriptores rer. Dan.* III. 453. *Suhm*: *Historie af Danm.* V. 387.

Pladens anden Side har forandret disse to Sætninger saaledes, at Valdemar *som den hellige Knuds Søn* var Slavernes *første* Betvinger (jeg construerer da „rex Waldemarus, primus (sancti Kanuti filius) Sclavorum potens expugnator”), og at han lykkeligen betvang Rygerne, og var *den Første*, der, efterat have ödelagt deres Afgudsbilleder, omvendte dem til Christi Tro („hic Rugianos feliciter expugnavit et ad fidem Christi eosdem *primus* destructis ydolis convertit”). Ordet „primus” kommer altsaa, i Overeenstemmelse med „primus” paa Pladens Bagside, saavel i denne Indskrifts Begyndelse, som paa to andre Steder længere nede i samme, til at tjene til *Valdemars* Forherligelse, idet han siges at have været den Første, *som* betvang Slaverne, *som* omvendte Rygerne til Christendommen, og *som* opbyggede Danevirke og Borgen paa Sprogö af brændte Muursteen; hvorved der tilvisse opnaaes den störst mulige Samklang mellem Indskrifterne paa begge Sider.

Jeg oversætter derfor Indskriften paa Pladens Forside saaledes:

Her ligger de Danskes Konge Valdemar, den hellige Knuds Søn, Slavernes første mägtige Betvinger, det fortrykte Fædrelands udmærkede Befrier, Fredens Gjenopretter og Bevarer. Han betvang lykkelig Rygerne og var den Første, der ödelagde deres Afgudsbilleder og omvendte dem til Christi Tro. Han var ogsaa den Første, der af brændte Muursteen opförte det Værn for hele Riget, som almindelig kaldes Danevirke, og opbyggede en Borg paa Sprogö. Han döde Aar efter Guds Byrd 1182, den 12te Mai, i sin Regjerings 26de Aar.

Under alle Omstændigheder synes det afgjort vist, at der heller ikke paa denne Side af Pladen er nogensomhelst Tale om „Waldemarus Primus” eller „Valdemar den Første”, og at der i det Hele ikke længere med Grund vil kunne indvendes Noget imod Pladens fuldstændige Ægthed og dens Samtidighed med Kong *Valdemars* oprindelige Gravlægning. Paa denne

Maade ville baade Tvivlerne faae Ret i deres tidligere Paa-stand, at der neppe paa den ægte, oprindelige Plade kunde staae *Valdemar den Første*, samt tillige Oldforskerne og de i Ringsted tilstedeværende Sagkyndige faae Ret i deres ligesaa bestemte Paa-stand, at Pladen paa Grund af dens egen og Gra-vens Beskaffenhed maatte være den oprindelige.

Dette Resultat turde maaskee bidrage ikke lidet til at styrke den ovenfor ommeldte interessante Formodning, at den berømte samtidige Historieskriver *Svend Aagesen* har forfattet Indskriften paa Pladen (jfr. Side 232—33). Det er vistnok heller ikke nogen ganske ugrundet Forudsætning, at enhver Dansk nu, da Ægtheden af Kong *Valdemar den Stores* Gravplade er hævet over al Tvivl, for Fremtiden med fuld Fortröstning og med udeelt Interesse vil kunne glæde sig ved, i Ringsted Kirke at betragte et mærkeligt historisk Minde, der efter mere, end sex Aarhundreders Forløb er kommet op af Jorden som et samtidigt Vidne om eet af de meest glimrende Tidsrum og een af de største Konger, vort Fædrelands Historie har at opvise!

II.

Om forskjellige andre, i Grave fra den ældre Middelalder opdagede Blyplader med Indskrifter.

Som forhen berørt, er det høist sandsynligt, at flere af Kongegravene i Ringsted oprindelig have indeholdt lignende Blyplader med Gravskrifter, isærdeleshed da ikke faa saadanne vides at være opdagede i private Grave fra det tolvte og tret-tende Aarhundrede rundom i Landet.

Den mærkeligste og for Samtidighedens Skyld interessante blev i Aaret 1827 fundet i Sorö Kirke i Erkebiskop *Absalons* Grav, liggende under hans Skuldre. Pladen har siden den Tid tilligemed flere i *Absalons* Grav fundne Gjenstande været opbevaret i et Jernskab i Chormuren i Sorö Kirke. Da imid-

lertid alle disse *Absalonske* Sager havde lidt meget af Fugtlighed, bestemte Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet, ifølge Indstilling fra Overdirectoratet for de Kgl. Kunstsamlinger, at de, saavidt muligt, skulde restaureres og for Fremtiden opbevares paa en hensigtsmæssigere Maade, i hvilken Anledning jeg, saasnt Undersøgelsen i Ringsted var tilende, begav mig til Sorö, for, efter Ordre, midlertidig bl. A. at medtage Blypladen til Restauration. Et særeget Tilfælde vilde saaledes, at de to fortrolige Venner, *Valdemars* og *Absalons* Gravplader skulde, efter i Aarhundreder at have hvilet i Gravens Skjöd i Ringsted og Sorö, samlede komme til at gjøre en Reise til *Absalons* gamle Stad: Kjöbenhavn!

Uagtet Erkebiskop *Absalons* Gravplade var nedlagt senere, end Kong *Valdemars*, er den dog nu ulige mere fortæret, end denne. Aarsagen hertil er, at Tavlen i *Valdemars* Grav stod opreist bag Ligets Hoved, hvorimod *Absalons* Gravplade var henlagt *under* Ligets Skuldre eller Hals, hvorved den er blevet langt mere angrebet af de fra Liget ved sammes Forraadnelse udstrømmende Vædsker. Paa de tilbageblevne Rester af den stærkt forkalkede og krummede Plade læstes strax efter Optagelsen:

HIC . IACET : ABSALON : ARCHIEPISCOPVS : ASCERI
 FILIV . . . IR . . . NVS : ET : PIVS : QVI : HOC : CLAVSTRUM : FVN
 DAV . . . . . NIS : LOCVPLETAVIT : HABVIT
 DENSI AN . . . . ARCHI
 EPIS . . . . . I : ANNOS : X . . . . .
 EST : IN : DIE . . . . . CTI : ANN . . . . .
 DOMINIE . M . CC . . . . .

Ved den senere paafulgte Udretning og Indfatning af Pladen ere enkelte af disse Bogstaver blevne temmelig ukjendelige (t. Ex. den nederste Deel af „DAV” i tredie Linie, og EPIS i femte Linie). Med den største Sandsynlighed vil man nogenlunde kunne udfylde det Manglende saaledes: Hic . iacet . Absalon . Archiepiscopus . Asceri . filiu(s) . (v)ir . (bo)nus . et . pius . qvi . hoc . claustrum . fundav(it) . (et

multis bo)nis . locupletavit . habuit . . . . . (Roscil) densi .
 An(nos . XXXXIII). Archiepis(cop) . . . . (Lundens) i . an-
 nos . X (XIII) (mortuus.) est . in . die (. sci. Benedi)cti ann(o .
 incarnationis) Dominice . M . CC (I?).

Her ligger Erkebiskop *Absalon*, *Askers Søn*, en god og from Mand, som grundlagde dette Kloster og berigede det med meget Gods. Han beklædte Bispestolen i Roeskilde (44) Aar og Erkebispesædet i Lund i (23) Aar. (Han døde Sct. Benedicts Dag *) Aar efter Guds Byrd 12(01).

Paa den anden Side af Pladen er der ikke Spor til nogen videre Indskrift. Bogstaverne ere indskaarne med et skarpt Instrument, dog ikke, som paa *Valdemars* Plade, ved enkelte, men ved dobbelte, ja tre- eller fiirdobbelte fine Linier. Ogsaa i Formen ere de noget afvigende, men iøvrigt af samme Art, som Bogstaverne i mange andre bekendte Indskrifter fra det tolvte og trettende Aarhundrede.

Imidlertid kunde man dog saavel af ældre og nyere historiske Meddelelser om *Absalons* Begravelse, som af den officielle Beretning om den Aar 1827 foretagne Undersøgelse af hans Grav let forledes til at troe, at den i Graven fundne Plade ikke var nedlagt Aar 1201 ved *Absalons* oprindelige Jordefærd, men først Aar 1285 ved en formentlig Flytning af Graven. Herom hedder det i *Absalons* nyeste udførlige Levnetsbeskrivelse: „Natten til S. Benedicts Dag den 21de Marts Aar 1201 døde *Absalon* i Sorö Kloster, og hans Dödsdag mindedes fra Slægt til Slægt med Bön og Messe af Brödrene i Soer. Hans Been bleve lagte paa det helligste Sted i Kirken foran Jomfru Marias Höialter. I nogle Aar laae Ascer Rygh ved hans Side. Men da den gamle Klosterkirke brændte Aar 1247, bleve Benene af de Døde adspredte. Aar 1285 reiste sig den nuværende store Maria-Kirke af Asken; da lod Abbed *Niels den Tredie* Levnin-

*) Næsten alle de gamle Annaler angive *Absalons* Dödsdag til Sct. Benedicts Dag (den 21de Marts) 1201.

gerne af *Absalon* samle saa godt, som muligt, flytte til den nye Kirke og Dagen efter alle Sjeles Fest bisætte i Höialterets Presbyterium." *)

Jeg skal ikke nærmere udvikle som *Beviis* herimod, at *Absalons* murede Grav og den til samme afpassede Blykiste med Blylaag var af selvsamme, tilsyneladende oprindelige Beskaffenhed, som Kong *Knud den Sjettes*, Kong *Valdemar Seiers* og Dronning *Beengjerds* nylig i Ringsted opdagede Grave og Blykister. Thi man kunde jo sige, at *Absalon* gjerne kunde være [nedlagt paa lignende Viis i Graven endnu i Aaret 1285. Jeg tør end mindre strax stötte mig paa den Indskrift, som Abbed *Henrik Christierns* Sön *Tornekrands* (1536) lod sætte paa *Absalons* nuværende Liigsten, hvori det hedder: Aar 1201 er *Absalon* her begravet („1201 *Absalon* hic sepultus est”), da Indskriften i en anden Henseende, som vi senere skulle see, ikke er ganske nöiagtig.

Men det maa fornemmelig bemærkes, at de tidligere Forfattere ikke have havt tilstrækkelig Kjendskab til Sorö Kirkes Bygningsstil. En udmærket Sagkyndig **) har for faa Aar siden godtgjort, at der i Sorö för Branden 1247 vel fandtes et gammelt Capel („capella de Sora”, „sacellum episcopi”), som var opført af *Absalons* Fader *Asker Ryg*, og som gjemte Stövet af *Asker Ryg*, hans Hustru og hans Broder *Ebbe* med to Hustruer og to Börn, men at den gamle Klosterkirke, i hvilken

*) *Estrup*: *Absalon* som Helt, Statsmand og Biskop. Et biographisk Forsög. Soröe 1826. 8vo. Side 177—178. Sammes Indledning til *Wendelboe*: Beskrivelse af Minderne i Sorö Academies Kirke. Kbhvn. 1836. Side 7—11. „Beretning om Undersögelsen af Erkebiskop *Absalons* Grav i Soröe Kirke, efter Kongelig Befaling foretaget den 22de og 23de Mai 1827. Med to Kobbertavler. Kjöbenhavn 1829. 4to. (Særskilt aftrykt af Nye Danske Magazin VI. B. 2det Hefte.) Jfr. Anmærkninger 1: „Den förste og eneste Gang, man veed, at *Absalons* Grav i den nuværende Kirke har været aabnet, er i Aaret 1536, i höisalg Kong Christian den Tredies Nærværelse.” *Molbeck*: Nordisk Tidsskrift for Hist. Lit. og Kunst 1. 452 ff.

**) *Höyen*: „Nogle Bemærkninger om Soröe Kirkes Alder og Bygningsstil.” Nyt Historisk Tidsskrift 1. Kjöbenhavn 1846. Side 251—260.

Absalon selv blev begravet 1201, dog er den Kirkebygning, der staaer den Dag i Dag.

For enhver opmærksom og endog kun nogenlunde indsigtfuld Betragter er det nemlig aldeles umiskjendeligt, at Sorö Kirke i sin nuværende Tilstand ikke kan være heelt opført i Aarene 1247—1285. Man seer, at der paa den Tid maa være foretaget betydelige Arbejder, især i Midterskibet, med Opførelsen af nye Vægpilller og Hvælvinger, hvilke sidste for en Deel tilligemed Kirkens Tag og et lille Taarn over Korset ere blevne ødelagte ved Branden 1247. Men man seer ligesaa klart, at disse Vægpilller og Hvælvinger ere murede ind i en heel, ældre Kirke, og at dennes stærke Mure for störste Delen have modstaaet Ildens Virkninger. Höikirkens gamle, oprindelige Vinduer ere derfor ogsaa enten ganske overskaarne af de senere indmurede Vægpilller og Hvælvinger eller dog forstyrrede i den fra först af tilsigtede Symmetri *). Alle Omstændigheder pege hen paa, at denne ældre Kirke er opført i Slutningen af det tolvte Aarhundrede, i hvilken Tid *Absalon*, som Historien vidner, netop udvidede Sorö Klosters Bygninger. I denne Kirke er ikke alene *Absalon*, som Klosters „Grundlægger” selv blev begravet 1201, men til den har man ogsaa, efter dens Istandsettelse (1285), henflyttet Benene af *Absalons* Forældre og Slægtninge fra det (1247) tildeels afbrændte lille Capel.

Et höist mærkeligt, yderligere Beviis paa, at den nærværende Kirke i Sorö i sine væsentligste Bestanddele er den samme, som den Klosterkirke, der alt nævnes i *Absalons* Tid, og som 1201 optog hans Liig, afgiver en samtidig, i Sorö Kirke opdaget Indskrift. Ifölge en gammel historisk Beretning, vare

---

*) Det maa her erindres, at Midterskibet før Branden 1247 muligen kun har havt fladt Bjælkeloft, som de fleste af vore Kirker paa den Tid. Dette forhindrer ikke, at der i Sideskibene og maaskee i Korset og Choret kan have været ældre Hvælvinger. *Höyen* mener dog, at hele „Bygningen fra Begyndelsen af har været beregnet paa at blive overhvelvet.” Cfr. a. St. Side 256.

nemlig to af *Absalons* Forfædre, hans Bedstefader *Skjalm Hvide* og hans Farbroder *Toke*, oprindelig begravede i Fjennesløvlille Kirke. Men *Absalon* lod deres Been optage og flytte til Sorö Klosterkirke, hvor han lod dem indmure i den søndre Væg imellem Evangelisten *Johannes*, *Sct. Benedicts* og *Sct. Bernhards* Altere. I fuldkommen Overeensstemmelse med denne Beretning opdagede man i Aaret 1774 *Skjalms* og *Tokes* Been i en Muurpille mellem de to Capeller i den nærværende Kirkes søndre Korsflöi. Benene laae i to Trækister, og i den ene af disse fandtes en lille Blyplade, hvorpaa med samme Skrift, som paa *Absalons* Gravplade, var indskaaret:

HIC . IACET
 SCELMO . AVVS
 DOMINI . ABSALONIS
 ARCHIEPISCOPI

Her ligger *Skjalm*, Erkebispnen Herr *Absalons* Bedstefader.

Det er vel ikke bekjendt, i hvilket bestemt Aar Flytningen fra Fjennesløvlille er foregaaet, men det er ogsaa tilstrækkeligt at vide, at den er skeet i sidste Halvdeel af det tolvte Aarhundrede, fra hvilken Tid *Skjalms* Gravplade uomtvistelig hidrører. Denne Plade opbevaredes længe i Sorö i det forrige Akademis Bibliothek, og brændte tilligemed dette i Aaret 1813. Den er afbildet i Beretningen om Undersøgelsen af *Absalons* Grav (Tab. II. Fig. 1.) *)

Paa Liigstenen over *Absalons* Grav har altsaa Abbed *Henrik Christierns* Sön (*Tornekrands*) i Aaret 1536 dog med fuld Föie sat: „Aar 1201 er *Absalon* begravet her.” Derimod tillöier han i samme Indskrift, at *Absalons* Slægtninge (”nepotes”)

*) Script. rer. Dan. IV. 569. not. a. *Nyerup*, som i sit: Oversyn over Fædrenelandets Mindesmærker fra Oldtiden. Kbhvn. 1806. S. 242 selv beretter, at *Absalon* lod *Skjalm Hvides* Been flytte til Sorö, mener dog besynderligt nok, at „Gravskriftens Alder er det uvist om den gaaer op til det 13de Aarhundrede, og ældre er den ikke!”

„Bisperne i Aarhus Herr *Peder* og Herr *Skjalm* ere begravede her” *), hvilket Sidste turde være ulige mere tvivlsomt.

Begge de nævnte Bisper vare Sønner af *Vogn* med *Absalons* Södskendebarn *Ingerid*; en Datter af *Asker Rygs* Söster *Cecilia* og *Peder Thorstensen* til Pedersborg ved Sorö. *Peder Vognsön* blev Biskop i Aarhus 1191 eller 1192 og var den Förste, som begyndte at opføre Aarhus Domkirke af Steen, istedetfor at den forhen havde været af Træ. Han var ogsaa den Förste, som grundlagde et geistligt Convent ved Domkirken **). Efter hans Död 1204 beklædte hans Broder *Skjalm* Bispestolen indtil sin Död 1215.

Saa vist, som det synes, at *Skjalm* er blevet begravet i Sorö ved Siden af *Absalon* og sine mange övrige der slumrende Frænder, og saa rimeligt, som det forresten i og for sig er, at ogsaa *Peder* oprindeligt kan være bleven gravlagt ved Siden af sin Slægting *Absalon* ***), saa naturligt var det, at Capitlet i Aarhus efter Domkirkens Fuldendelse kunde ønske at erhölde tilbage til Domkirken Levningerne af den Mand, hvem baade den nye Kirke og Capitlet nærmest skyldte sin Tilværelse. Idetmindste er det sikkert, at Biskop *Peder Vognsön* nu ligger begravet i Aarhus Domkirke.

Thi da man i Aaret 1830 i Domkirkens Chor tæt op ved den Muur, der skiller den sydlige Omgang fra Choret, aabnede en noget forhöiet Grav, dækket af en blaa Steen, traf man en muret Grav af sædvanlig Længde, men afdeelt ved en Tværmuur, der syntes at være bestemt til at bære Dækstenen. I det vestligste og bredeste Rum var hensat en lille Blykasse (1 Alen 4 Tom. lang og 18 T. bred), hvori endeel i Orden

*) *Estrups*: *Absalon* Side 181.

***) *Script. rer. Dan.* VI. 387. 388. 423. jfr. *Helweg*: *De danske Domkapitler.* Kbhvn 1855. Side 6—8.

****) „*Catalogus illustrium Soræ Sepulorum*” nævner dog kun *Skjalm* som begravet ved *Absalons* Side. *Langebek*: *Script. rer. Dan.* IV. 541.

lagte Menneskebeen med Hovedet i Midten, Alt indsvöbt i en Kaabe, samt en klöftet Træpind med en indfattet takket Pind, formeentlig det Stykke af Christi Kors, som Paven i sin Tid skal have foræret Biskop *Peder Vognsön*. Baade Blykassens Form og Benenes Beliggenhed godtgjorde noksom, at dette ikke var *Peder Vognsöns* første Begravelse. Ovenpaa Blylaaget var lagt en lös Blyplade (20 Tom. lang og 16 Tom. bred) i to Stykker, hvorpaa følgende Indskrift:

paa Forsiden:

ANNO . INCARNATIONIS . DOMINI .
 MILLESIMO . DVCENTESI
 MO . QVARTO . ANNO . REGNI .
 REGIS . WALDEMARI . SECVN
 DO . C . LITTERA . DOMINICALI ⁊
 POST . BISSEXTVM . ^{IN} DITION^E : OCTO
 GESIMA . SEPTIMA . EPACTIS . DEC
 EMETSEPTEM : LVNA : SEPTIMA . TER
 CIO ⁊ YDVS . APRILIS : OBIIT : PETRVS : FILIVS :

paa Bagsiden:

WAGENS . ARVSIENSIS . EPISC
 OPVS .

Aar efter Guds Byrd 1204 i Kong *Valdemars* andet Regjeringsaar, da *C* var Söndagsbogstav efter Skuddagen, i det syvende Aar efter den fiirsindstyvende Indiction *), da der var

*) I den latinske Text staaer der ligefrem oversat den 87de Indiction. Men Hr. Professor, Rector *Blache* i Aarhus, der med megen Velvillie, (efter indhentet Samtykke fra vedkommende Kirkeinspection), har hidsendt Pladen fra Skolebibliotheket, hvor den foreløbig har henligget, bemærker i sin medfølgende Skrivelse, at denne Tidsangivelse vist maa være opstaaet ved en Feil af Indskriftens Forfatter. Thi da man med den første Indiction gik tilbage til 3 Aar før Christi Födsel, faaer man ialt 1207 Aar, hvilke, dividerede med Indictionernes Antal 15, give 80 fulde Indictioner og 7 Aar ind i den næste Indiction, men ingenlunde den 87de Indiction.

Skjønt det sædvanlig kun var Skik at angive Aarene i den løbende Indiction uden nærmere Betegnelse af de forrige Indictioners Antal, har jeg tænkt mig Muligheden af, at Indskriftens Forfatter her med velberaad

sytten Epacter, paa Maanemaanedens syvende Dag *), den 11te April døde *Peder*, en Søn af *Vogn*, Biskop i Aarhus.

Bogstaverne ere temmelig store og dybt indgravede med en Naal eller en Gravstikke paa selvsamme Maade, som Skriften paa Bagsiden af Kong *Valdemar* den Stores Gravplade. Efter Bogstavernes Form og Indskriftens særegne astronomiske Indhold at dømme, er der al Grund til at troe, at Pladen hidrører fra *Peder Vognsöns* første Begravelse i 1204, hvad enten denne nu er foregaaet i Sct. Olafs Kirken i Aarhus eller i Sorö Kirke, og ikke fra hans senere Bisættelse i Aarhus Domkirke efter sammes første Fuldendelse, omtrent 50 Aar efter hans Död. Thi saa længe efter, vilde man sikkert neppe have været saa omhyggelig for at betegne Dödsdagen. Det maa desuden erindres, at Blypladen fandtes liggende löst ovenpaa Kistens Bylaag, medens ellers alle slige Blyplader oprindelig synes at være blevne nedlagte i Kisterne selv. Dette turde muligen tyde hen paa, at den nævnte Plade har været nedlagt i *Peder Vognsöns* egentlige, store Grav, men at den paa Grund af sin Störrelse ikke har faaet Plads inden i den mindre Blykasse eller Blykiste, i hvilken *Peder Vognsöns* Been ved Grävrens senere Flytning bleve samlede, men derimod kun udenpaa Laaget. **)

Hu har nævnt baade de forløbne 80 Indictioner og de fölgende 7 nye Indictionsaar *under Eet*, om end paa en sjelden kort, næsten forblommet Maade, deels for at fuldstændiggjøre Tidsbestemmelsen og deels maaskee ogsaa for at vise sin astronomiske Lærdom.

*) Udtrykket „luna septima” gjengiver Prof. *Blache* ogsaa ved: da Maanen var syv Dage gammel, hvilken Oversættelses „Rigtighed synes bekræftet ved Angivelsen af de 17 Epacter; thi naar Maanen paa Nyaarsdag var 17 Dage gammel, indtræffer formeentlig første Qvarteer den 11te April.” Et fuldkommen tilsvarende Udtryk („luna XXII”) findes paa en lignende Blyplade fra 1087 med Gravskrift over en Fyrstinde Gunhilde af den gamle danske Kongeslægt, funden i Brügge, hvorom Mere i det Fölgende. Jfr. *Archæologia Britannica* XXV. 401. *Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed* II. 347—348.

**) *Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed* I. 207—209. *Suhm*: *Hist. af Danm.* IX. 100 siger urigtig, at *Peder Vognsön* døde 1206. Afbildninger af Gra-

Ifølge Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenets Resolution paa derom indgiven Forestilling fra Overdirectoratet for de Kgl. Kunstsamlinger, vil denne Gravplade blive forsynet med en hensigtsmæssig Ramme i et Jernskab til at indsættes i Muren ved *Peder Vognsøns* Grav i Aarhus Domkirke, hvor den forhaabentlig altid vil blive bevaret som et mærkeligt Minde om den af Domkirkens første Opbyggelse saa høit fortjente Biskop.

Foruden disse tre Blyplader fra den *Absalonske* Slægts Grave, er der endnu opdaget flere lignende Gravskrifter her i Landet.

Jeg skal ikke videre udhæve, at der i Aaret 1582 i Kong *Knud den Helliges* Helgenskriin i Odense fandtes en løs Plade med en kort Beretning, idetmindste fra Aar 1101, om Kongens og hans trofaste Forsvarerers Død, da denne Plade siges at have været af Kobber („ænea” *). Men ved i Aaret 1830 at undersøge en Grav, som udgaves for Kong *Erik Emunds*, i Ribe Domkirkes nordre Muur, hvor der senere saaes ligesom en Slags Niche, fandt man adskillige Menneskebeen, efter Sigende af to (?) Personer, og ved dem tre smaae (ikkun tre Tommer

---

ven og de i samme fundne Gjenstande bevares i det Kgl. oldnord. Museums Antiquarisk-topographiske Archiv.

*) Ol. Wormii: Fasti Danici Cap. IX. Ælnothi: Hist. S. Canuti Regis Cap. XXIX. XXXV. ap. *Langebek* Scriptt. r. D. III. 371. 389. At dog Pladen skulde have været af Kobber, omtales ikke af Worm, men kun i Not. til Ælnoth Cap. XXXV (*Langeb.* III. 389), af *Bircherod*, som neppe selv har seet den. Det er slet ikke usandsynligt, at man fra Beretningen om Helgenskrinet, der var af Kobber eller beslaaet med Kobber, har gjort den Slutning, at ogsaa Pladen i Kisten maa have været af Kobber, medens den i Virkeligheden efter Datidens vanlige Brug kan have været af Bly.

Naar iøvrigt ogsaa *Suhm* (*Hist. af Danm.* V. 70) antager, at Indskriften paa denne Plade er forfattet i Anledning af Kong Knuds Skrinlægning Aar 1101 af Biskop Hubald i Odense, da maa det erindres, at, ifølge Ælnoths Udsagn (C. XXXV.), synes Hubald kun at have skrevet det Epitaphium paa latinske Vers, som blev indgravet *udenpaa* Helgenskrinet. Den ommeldte Plade *inden i* samme turde muligviis snarere hidrøre fra Kongens oprindelige Grav, hvorfra den 1101 tilligemed hans Been er optaget og henlagt i hans nye Helgenskriin.

Uheldigviis er Pladen selv senere forsvunden.

lange) ovale Blyplader med Indskrifter, som oversendtes til det herværende Kgl. Museum for Nordiske Oldsager:

1:) + OTHINCARVS EPISCOPVS *) (Othinkar Biskop).

2:) + . IOTHV. EV . . . . (Nothuleus (Biskop)).

3:) + ASCERVS EPISCOPVS (Asker Biskop).

Alle disse Mænd vare i sin Tid Bisper i Ribe. *Othinkar Hvide*, den Yngre, tillige Biskop over hele Nörre-Jylland c. 1012, + 1043; Nothold blev Biskop 1134 og levede endnu 1139; Asker hans Eftermand + 1142 **). Deres Gravplader ere öiensynlig fra een og samme Tid, rimeligst fra Slutningen af det tolvte (eller senest vel det trettende) Aarhundrede, da man, maaskee som Følge af den Ildebrand, der i Aaret 1176 ved Ribe Domkirke fortærede Kannikeboligerne, Sakristiet og tilintetgjorde den hellige Leofdags Helgenskriin paa Höialteret i Choret ***), synes at have forstyrret de nævnte Bispers oprindelige Gravsteder, og derefter samlet Benene i een fælles Grav.

Som alt i det Foregaaende berört, blev der ogsaa (Aar 1567) i Roeskilde Domkirkes östlige Side, idet man reiste et Mindesmærke for *Jacob Friis*, en Sön af *Henrik Friis* til Hesselager, opdaget en slig Blyplade med Indskrift:

„Anno Domini MCCXXXII regnante Rege Waldemaro Secundo, præsidente Ecclesiæ Roscildensi Episcopo Nicolao . . . . pridie Nonas Julii bene confessus, et rebus suis bene dispositis, obiit WILHELMVS civis Roscildensis, & humatus est in loco præsentis in Domino. Nascendo morimur.” †)

o: Aar 1232 den 6te Julii under Kong *Valdemar den Andens*

*) Denne Plade er i halv Störrelse gjengivet i mine „Afbildninger fra det Kgl. Museum for Nord. Oldsager. Kbhvn. 1854. Side 119. Fig. 413.

**) Historiske Aarbøger III. 47—48. jfr. Nord. Tidsskr. for Oldkyndighed I. 211—212. Afbildning af Gravens Ydre findes i Museets Antiqvarisk-topographiske Archiv.

***) *Höyen*: om Ribe Domkirke i Dansk Ugeskrift, 2den Række Nr. 28. Side 19.

†) *Pontoppidan*: Marmora Danica I. 20.

Regjering, da Biskop *Niels (Stigsen *)* forestod Roeskilde Stift, døde efter vel aflagt Skriftemaal og efter fuldendt Ordning af sit timelige Gods *Wilhelm*, Borger i Roeskilde og blev begravet i Herren paa dette Sted. Vi døde ved at fødes.

Om Pladens Ægthed er der yttret en svag Tvivl **), sandsynligviis alene, fordi Kong *Valdemar* her kaldes *den anden*, men efter de ovenfor (Side 234—35) i denne Henseende meddeelte Oplysninger, vil Tvivlen neppe kunne ansees for berettiget.

Iøvrigt turde denne Plade, som desværre ikke mere er til, være den yngste af alle dem, man hidtil har opgravet her i vore Kirker. At det dog endnu længere, idetmindste en Snees Aar efter, har været Brug at nedlægge slige Gravskrifter i eller paa Bly hos berømmelige Afdøde, sees af en gammel Levnetsbeskrivelse over den bekjendte Biskop *Gunner* i Viborg, som bl. A. havde en væsentlig Andeel i Affattelsen af jydsk Lov, og som i en Alder af 100 Aar døde 1251 i Asmildkloster. Da han nemlig blev begravet i Viborg Domkirke, siges der under hans Hoved at være blevet lagt et Skrift, indviklet i Bly (eller paa Bly?), med en Beretning om hans Livs Hændelser, „for at dette engang i Tiden, hvis han skulde blive igjen opgravet, kunde forkynde den fulde Sandhed om ham til dem, som ikke maatte vide Noget om ham.” ***)

Naar Kong *Knud den Helliges* og Biskop *Gunners* Gravskrifter medtages, kjende vi fölgelig ialt ti Exempler paa, at man her i Landet i det elvte, tolvte og første Halvdeel af det trettende Aarhundrede stundom nedlagde smaae Metalplader, gjerne af Bly, med korte Levnetsbeskrivelser, inden i Kisterne

*) *Niels Stigsen* af Absalons Slægt var Biskop i Roeskilde fra 1225 til 1245, da han flygtede til Frankrige, hvor han (1249) døde i Clairvaux.

**) *Molbech*: Nordisk Tidsskrift for Hist., Liter. og Kunst. I. Side 463.

***) „Qvædam autem litera plumbo involuta capiti ejus supposita est, totam seriem vitæ suæ continens et annorum. Qve quidem littera si effodi eum de cetero aliquando contingerit, ignorantibus eum plenam de eo nuncient veritatem.” *Langeb. Script. r. D. V.* 580.

med de Afdöde. Af disse ti Exempler falde endog de sex netop paa *Valdemar den Stores* og hans nærmeste Efterfølger *Knud den Sjettes* Tid (nemlig Pladerne fra Ribe, *Skjalm Hvides*, *Valdemar den Stores* og *Absalons*), de to (*Peder Vognsöns* og *Wilhelms*) paa *Valdemar den Andens*, og den sidste og yngste (*Gunners*) paa *Abels* Tid. Som man imidlertid kunde vente, er denne Skik hverken eiendommelig for Danmark eller oprindelig udviklet her. Den er som de fleste af vore gamle kirkelige Skikke indført fra fremmede Lande, hvor ogsaa virkelige lignende ældgamle Blyplader ikke sjældent ere opagede.

Fra England vil man saaledes kunne paavise mindst otte saadanne, af hvilke den ældste optoges i den Aar 988 afdöde Erkebiskop *Sanct Dunstans* Grav i Canterbury Cathedralkirke, og den yngste i Graven ved Biskop *Wilhelm* af Coventry og Lichfield, som döde 1223 og blev begravet i Domkirken i Lichfield. *)

Af særlig Interesse for den engelsk-danske Historie er en slig Blyplade, som 1804 fandtes i en Trækiste tilligemed et qvindeligt Skelet ved Nedbrydningen af den gamle St. Donats Kirke i Brügge i Flandern, og som formeentlig endnu opbevares i Sacristiet i Kirken St. Sauveur sammesteds. Dens Indskrift giver nemlig en kort Levnetsbeskrivelse af den gudfrygtige Qvinde *Gunhilde*, en Datter af den mægtige, engelske Jarl *Godwin* og hans anden Hustru *Gyda*, en Søster til den danske *Ulf Jarl*. Allerede som ung havde hun lovet at bevare jomfruelig Kydskhed, attraaende aandeligt Ægteskab, og afslog derfor flere Giftermaalstilbud fra höibaarne Fyrster. Da senere hendes Broder *Harald*, Englændernes Konge, var faldet og Eng-

*) Archæologia Brittan. XV. 291—299. *Gough*: Sepulchral Monuments in Gr. Britain London 1786 Fol. Vol. II. P. I. Tab. XIV., p. 240. Om en Blyplade i den første norske Biskop over Orknöerne *Williams* Grav i Domkirken i Kirkwall, jfr. *Munch* „Det Norske Folks Historie“ IV. 43. Notes and Queries Vol. XII. Nr. 315. Novbr. 10. 1855. „Ronald Saint of Orkney.“

land erobret af Normannen *Wilhelm*, forlod hun sit Fædreland og drog til Flandern, först til St. Omer og derfra til Brügge. Efter at være kommen tilbage fra en Reise til Danmark, (slutter Indskriften) „gik Jomfruen heden i Herren, Aar efter Guds Byrd 1087, den 24de August, paa Maanemaanedens 22de Dag.”

Foruden denne *Gunhilde*, som vel nævnes i „Domesday book”, men som iøvrigt ikke omtales af de gamle Krönikeskriver, har endnu en anden *Gunhilde* af den danske Kongeslägt i Midten af det elvte Aarhundrede opholdt sig som landflygtig i Brügge, nemlig en Datter af den vendiske Fyrste *Vortigern* med *Knud den Stores* Söster *Thyra*. Denne *Gunhilde* var först gift med den norske Jarl *Hakon Eriksen* († 1029) og anden Gang med *Harald Jarl, Thorkil den Höies* Sön, efter hvis Mord (1042) hun 1044 flygtede med sine to Sönnner til Brügge. Höist sandsynligen er det fra een af disse *Gunhilder*, at det bekjendte „psalterium *Gunildis*” stammer, som forhen gjeftes i Brügge, og som sagdes at indeholde Optegnelser i det „saxiske” eller, som Andre ville, det „danske” Sprog. Tidligere er dette Psalterium aabenbart ved en Forvexling henfört til *Knud den Stores* Datter *Gunhilde*, der, ifölge et senere, meget mistænkeligt Sagn, skulde være bleven forskudt af sin Gemal den tyske Keiser *Conrads* Sön *Henrik*, og derefter have opholdt sig i Brügge, hvor hun siges at være död 1042 eller 1043. De bedste og paalideligste samtidige Kildeskrifter lade derimod denne *Gunhilde*, der ogsaa kaldes *Cunigunde*, dö meget ung i Italien af Pest (1038), og hendes Liig blive begravet i Klostret Lütburg (Limburg?). *)

Skriften paa *Gunhildes* Gravplade synes, efter Afbildningen at döme, at være indskaaret med et skarpt Instrument paa selvsamme Maade, som Indskriften paa Forsiden af Kong *Val-*

*) Archæolog. Britannica. Vol. XXV. 398 ff. Tab. LVIII. Nordisk Tidsskr. for Oldkynd. II. 343—351. Se. *Grundtvig*: „Danmarks gamle Folkeviser” I. 180—185. Cfr. *N. M. Petersen*: „Bidrag til den Danske Literaturs Historie” I. 19—21.

demar den Stores Gravplade. Stor Liighed med Erkebiskop Absalons i Sorö opdagede Gravplade frembyder ogsaa i denne Henseende en i Erkebiskop Theobalds († 1161) Grav i Canterbury funden Blyplade. Baade den dobbelte Indskjæring og Bogstavernes Form er her den samme. *)

I flere andre Lande, t. Ex. i Tydskland, vides lignende Gravskrifter, indskaarne eller indgravede paa løse Blyplader, at have været nedlagte i mærkelige Afdødes Grave. **) Men af alle dem, jeg hidtil er truffet paa, har der, som i Danmark, ikke været nogen yngre, end Aar 1250. Fra dette Tidspunkt synes i det Hele Gravenes Form og Gravskikkene selv at være blevne noget forandrede. Omtrent samtidig med Spidsbuestilens fremskridende Udvikling begyndte man navnlig at pryde Gravene med større og smukkere Liigstene og Mindesmærker, end forhen; de udførlige Indskrifter udenpaa Gravene og paa Kisterne selv turde saaledes snart have gjort de kortere Indskrifter paa Blyplader indeni Kisterne ganske overflødige.

III.

Om »de to Kirketaarne» i Fjennislövlille.

Efterat den egentlige Aabning og Undersøgelse af de gamle Kongegrave i Ringsted Kirke var tilendebragt (den 6te September), behagede det Hans Majestæt Kongen endnu samme Dag at foretage en antiqvarisk Udflugt, for nærmere at besee nogle af de Minder om *Valdemar den Stores* og *Absalons* Slægt, hvorpaa denne Egn er saa riig. Som et væsentlig herved fremkaldt Udbytte, tør det maaskee være mig tilladt at meddele nogle Oplysninger om et Par af de mærkeligste Steder,

*) Archæol. Britt. XV. 291—99.

**) *Molbech*: Nordisk Tidsskr. for Hist., Lit. og Kunst. I. 463. *Otte*: Archæologi der kirchlichen Kunst.

til hvilke jeg ved denne Leilighed havde den Ære at ledsage Hs. Majestæt.

Det første Besøg gjaldt det i Historien og af Folkesagnet forherligede Fjennesløvlille. Det var her *Skjalm Hvide*, den hellige Hertug *Knud Lavards* berømte Fosterfader, levede², og det var i Kirken her, at hans Liig oprindeligt jordedes (noget efter 1114), før det blev bragt til Sorø Klosterkirke. Af *Skjalms* to Sønner, der efter *Knud Lavards* Drab droge omkring i Landet og fremviste hans blodige Kappe paa Thinge, for at ægge Folket til Opstand mod hans Mordere, boede den ene, *Asker Ryg*, i Fjenneslöv, og det var her hans ædle Hustru *Inge* fødte ham og Danmark det mærkværdige Tvillingepar *Esbern Snare* og *Absalon*. Efter Faderen *Askers* Død tilfaldt Fjenneslövgaarden *Absalon*, som ved sit Testament (1201) efterlod den til *Esbern Snare*, i hvis Slægt den forblev indtil Aar 1343, da den deels skjænkedes, deels pantsattes til Sorø Kloster.

I Tidernes Løb gik imidlertid den gamle Herreborg tilgrunde, og i dens Sted reiste sig i Fjenneslöv en anseelig Bondegaard, der ogsaa nu er forsvunden. I Slutningen af det sextende Aarhundrede vidste man end, at *Absalons* Fødested fandtes „Norden for Kirken i Fjenneslöv.” Dette gav i vore Dage Anledning til en Eftergravning i Tomten af den ommeldte Bondegaard, et Par Alen nordenfor Kirkegaardsdiget, hvorved der virkelig paa det Sted, hvor Bondegaardens Lade senest havde ligget, opdagedes Levningerne af en i Stene og Kalk opmuret Kjælder (2½ Al. dyb og 10 Al. bred) og flere stærke Fundamenter, som tydede hen paa en gammel og anseelig Bygning, efter al Sandsynlighed en Deel af *Skjalm Hvides* og hans Ætlingers Borg. *)

At denne Borg maatte ligge saa nær Kirken, er dobbelt naturligt, da *Skjalm Hvides* Søn *Asker*, som et gammelt og upaatvivleligt fuldt troværdigt Frasagn melder, selv lod Fjennes-

---

*) See *Estrups*: *Absalon*. Tillæg om Fjennesløvlille. Side 182—187.

löv Kirke bygge. Rimeligviis har Kirken, som de fleste af vore Landsbykirker endnu i Begyndelsen af det tolvte Aarhundrede, ikkun været af Træ, hvorimod den da ved *Askers* Forsorg er blevet opført af Steen. Denne *Askers* Kirke staaer endnu den Dag i Dag, og tiltrods for alle senere Bygningsforandringer vidne de gamle Mure og flere Eiendommeligheder uimodsigeligt om dens høie Ælde og Samtidighed med *Asker*.

Udvendig frembyder Kirken ikke meget Mærkeligt. Til et temmelig simpelt Skib slutter sig her mod Vest et aabenbart yngre Taarn med Gavlene i Syd og Nord, mod Syd et ligeledes yngre Vaabenhuis, og mod Öst en lavere Chorbygning, der ender i en mindre halvrund Chorlutning, hvilket Sidste imidlertid strax antyder Kirkens anseelige Alder.

Vinduerne mod Syd ere temmelig store og kjendelig udhuggede i senere Tider. Men tæt ved Vaabenhusets östre Tag, temmelig höit oppe paa Muren sees et tilmuret ældgammelt Vindue, af den for Rundbuestilen særegne lave og smale, foroven afrundede Form. Lignende, nu tilmurede Vinduer kunne spores paa Kirkens nordlige Muur, der ogsaa fremviser Omridsene af en tilmuret, rundbuet Indgangsdör, som har svaret til den samtidige, endnu brugelige rundbuede Indgangsdör i Syd.

Heller ikke Kirkens Indre gjør, med Undtagelse af to udmærkede Granitpiller i den vestlige Ende, nogen synderlig Virkning. Den i og for sig indskrænkede Bygning er ligesom trykket af de forholdsviis svære Vægpillar og af de paa dem støttede spidsbuede Hvælvinger. Men hurtigt bliver man vaer, at disse Hvælvinger först ere indsatte i Kirken længe efter sammes Opførelse, og at denne, som de fleste af vore gamle Landsbykirker, oprindelig har havt fladt Bjælkeloft. Dette sees bl. A. deraf, at de gamle Vinduer, der, som sædvanligt i de ældste Kirker, have siddet höit oppe i Sidemurene, tildeels ere blevene overskaarne af de senere, til Stötte for Hvælvingen opførte Vægpillar, ja, til yderligere Bekræftelse herpaa sees endnu oven-

over Hvælvingerne svage Spor af de Malerier, hvormed Sidevæggene i sin Tid lige op til Bjælkeloftet have været prydede. *)

Tænker man sig derfor Hvælvingerne borte og Kirkens oprindelige Forhold igjen tilveiebragte, bliver det Indre ulige mere anseeligt. Man faaer da en høiere og bredere Kirke, vel med Bjælkeloft, men dog med en halvrund Hvælving over Chor slutningen og med en rund muret Chorbue, og i det Hele i den for Rundbuestilen eiendommelige Basilika-Form. Til Forskjel fra de almindelige Landsbykirker har den ovenikjøbet i den vestlige Ende været prydet med de to ovennævnte, endnu bevarede svære Granitsöiler, der have smukke, med Lövværk forzirede afrundede Sokler, men simplere, forneden ottekantede og foroven firkantede Capitæler. Söilerne bære tre runde Muurbuer, og ovenover hver af dem har der i sin Tid kjendelig været et lille Galleri af tre smaae Söiler, af brændt Leer med ziirligt dreiede Sokler og smukt udzirede Capitæler, som igjen have baaret fire mindre, runde Muurbuer. **)

Den egentlige Hensigt med Anbringelsen af disse to, sjelden store og smukke Granitsöiler har dog ikke saameget været af forskjønne Kirkens Indre, som snarere at skaffe et fast Hvilepunkt for de indvendige Sidemure af to Taarne, hvormed Kirken fra først af har været prydet, efter Sagnet, til et synligt Vidne om Tvillingerne *Esbern Snares* og *Absalons* Födsel. I Meerlöse Kirke ved Holbek, eller som den af sine endnu staaende to Taarne ogsaa kaldes „Tveie Meerlöse”, skulle disse Taarnes indvendige Sidemure paa lignende Maade være støttede ved et Par svære, i Kirkens vestlige Ende opførte Muurpiller.

---

*) *Molbeck*: Ungdomsvandringer I. 304 antager neppe rigtigt, at „Hvælvingerne fordum have været høiere.”

**) *I Fabricius*: Illustreret Danmarkshistorie for Folket. I. 450 sees et Forsøg paa at restaurere Fjennesløv Kirkes Skib i dens oprindelige Stiil. Men Granitsöilernes Sokler, som indtil for nogle Aar siden næsten ganske have været skjulte af Kirkegulvet, ere her urigtig gjengivne i Afbildningen.

Af Fjenneslöw Kirkes tvende Taarne har man længe for-gjæves søgt at opdage nogen synlig Levning. Ifølge en Be-retning af *Morten Pedersen*, den 50de Abbed i Sorö Kloster, i hans Skrift om „Biscop *Absolons* oc Her *Esbern Snaris* Herre-komst” etc., som udgaves 1589, skal hans Formand Abbed *Olaf Karsemose* Aar 1561 have ladet Taarnene sammenbygge til eet, da Noget af det ene var nedfaldet. *) Men ikke engang dette sammenbyggede Taarn vil man nu kunne paavise.

Herr Justitsraad *Povelsen* i Sorö har nemlig velvilligen med-deelt mig en gammel, haandskreven Protokol, som indeholder Fjenneslöw Kirkes originale Regnskaber fra Aar 1658 til 1699, og som begynder med følgende, af den daværende Hofmester i Sorö *Jörgen Rosenkrands egenhændig* underskrevne Indled-ning:

„Effterszom hans Kongel. Mayt. aff synderlig Gunst och Naade haffver undt och bevilgit, Saa och med sit obne Breff, Daterit Kiöbenhaffn den 29de Augustij 1655 Giffuet och Bebreff-uet Soröe Accademie Jus patronatus och Vocandi til Fienitzlöw Kiercke som er Annex Under Alsted, Tillige med de andre Kiercker udi Alsted Herret, Saavel som det underliggende Deig-nekald, saa at Hoffmester paa Soröe, som nu er eller herefter

*) *Morten Pedersens* egne Ord ere: „Den Tredie Sön Herr Skjalms Hvides, hed Asser Skjalmsön, heller Asser Rög, boede udi Fjenislöflille udi Sore Bircke, nu Norden for Kircken, oc loed Kircken der bygge met tho Taarne paa, aff denne Aarsage. För hand fick samme Kirckes Bygning fuldendt, drog hand met de andre sine Slectinger i Leyde, at krige for deris Suoger Suerckin i Suerrig, som för bleff sagd. Oc der hand aftog, vaar hans Frue Fructsommelig, befalet hende dog samme Bygning med saadanne Ord, at fick hun en Sön, skulde hun sette it Taarn paa Kircken, men fick hun en Daatter, skulde Kircken være slet kullede. Oc der hendis tid kom, födde hun tho Söinner, Esbern Snare og Biscop Absolon, oc lod saa bygge tho Taarne paa samme Kirke, som min salige Formand Abbet Oluff Karsemose (effter noget aff det ene nederfald) lod gjöre it af Anno domini 1561. † jfr. *Langebek* Script. IV. 466. Not. q. Ved en aabenbar Forvexling eller Misforstaaelse er dette Sagn i Danske Atlas, VI, 338—39, henført til det Capel i Sorö, som Asker Ryg vel ogsaa lod bygge, men som aldeles ikke vides at have havt to Taarne.

kommendisz vorder, Paa stedensz Veigne samme Kierckisz forsuar haffuer at forwaldte, och med dögtige Prester och Deigne, naar de ledig bliffuer at forsörge. Thi haffuer ieg for gott anseet, denne bog for Fienitzlów Kierche at lade giöre och forfatte, nummerere, Igiennem drage, och med Accademiens, samt mit eigit Scigel lade forseigle, Och derudi Kierckensz Tilstand, saadan som den nu forefindisz at lade Indføre, saavelsom ochsaa Kierckensz thiende, med den aarlig wisse eller uvisse Indkompst, hendisz Inventarium, Ornamenter, och Mangel, samt beholdning och thilstandendisz Gield, Iligemaade haffuer ieg, her ochsaa ladet Indføre, nogle visse order, huoreffter Kierckewergerne, Kierckensz Indtegt och Udgift, Biugning och ellersz i andre maaeder, derisz bestilling angaaende, skall vide sig effter at Rette etc.

Fiennidslów Kierckis Biugning.

Fiennidslów Kiercke, Er biugt paa et themmelig höyt Sted udi Byen, opmuret aff Kampesteen, Corit udi den Östere Ende, noget laugere och smalere end Kiercken, Taget offuer Kiercken er aff hul Steen, Mensz offuer Corit er tagt med Blye, Vaabehuszit er paa den Söndere Side, biugt aff Mursten, och tagt med hulsteen, och er et fielle Lofft deroffuer, Thornit er vid den Vestere ennde, som i gamle dage haffuer werit thuende, som effter gammel saffn, sigisz att haffue werit Aarszage, at Bishop Absalons Fader, skal haffue boet udi Fiennidzlou, och der hand en gang skal vere draget udi Leding, skal hand haffue befalet hanzz frue, som da war Fructsommelig, at dersom hun innden hand kom hiem igien födde en Sön, da skulle hun lade sette et Thorn paa Kiercken, Mensz föde hun en Datter, da skulle hun inngen thorn lade sette, der hun bleff forlöst haffde hun Tuende Söner, som siden uar Bishop Absalon, och Eszben Snare, hvorfor hun loed straxen opbiuge thuende Thorne paa Kiercken hosz huer andre, Der derisz Fader kom til bage, och emoed Kiercken, och saae forne thuende thorne, gjorde hand sig deroffuer stoer forundring huad det skulle haffue at betyde,

Indtil hand kom hiem och hörde, Aarsagen at werre aff dissze thuende hanz Sönnen, som siden bleff tuende megtige Mend udj Danmarckisz Rige, Mensz efftersom den ene Thor(n) nu war Needfalden, haffuer her Hoffmester Jörgen Roszenkrandt, ladet det udi et Thorn aff ny opbiuge, den Nederste part aff samme thornsz Mur, er saauit Kierckemuren naar aff kamp, Mensz der offuen for saauelsom paa begge sider aff theigelsteen opmuret gaufflene derpaa gaar i Sönder och Nör, och iche udi Öster och Vester, som Sedwahnligt, for Klockernisz Skyld, som ellersz iche kunde haffue derisz Suang, och er samme thorn tagt med Vingsteen, Kierckegaardtzmuhren er paa de trej sider aff Kammpe Sten och den fierde af Muresten, och er paa samme Kirckegaartz muhr En port, och threi Kirckegrtzloger, Porten och de thuende Loger er aff theiglsteen opmuhret, mens den tredie er aff Eegetömmen, Der finnes wed den Vestere Kirckeloge It Monument med Rune Bogstaffue, som hid indtil i woris thiede iche haffuer weret lest.” *)

Derefter følger en Beskrivelse over „Kirckens Ornamente”, hvor det bl. A. hedder:

„Item undr thaarnet i Kircken staar thou store runde Piller, aff heel huggen Steen, som gaar op fra Gulffuet under huellingene, hvorudaff thaarnet haffuer sin störste Styrche. Funten er udhuggen i en Kampe Steen.” **)

Fremdeles under „Kirckens Mangel” siges: ”Fattes noget med Dynnichen paa thornet, som iche endnu er slet fuldfærdiget.”

*) Denne Runesteen ligger endnu paa Kirkegaarden Vest for Vaabenhuset. Runerne, som staae i en Række ere:

† **HTHR : RIHP : HTHT : HT : YTRPI : BRD :**

o: „Sasur reiste Stenen, Aan gjorde Broen.” Denne Indskrift hidrører fölgelig fra en Tid, da det ansaaes for en overordentlig Fortjeneste at bygge en Bro. Runestene, reiste til Erindring om lignende Brobygninger, ere navnlig hyppige i Sverige.

**) Ogsaa denne gamle Döbefont findes endnu i Kirken.

Af en Bemærkning i det Følgende om Kirkens Beholdning Aar 1658 sees, at denne af *Jörgen Rosenkrands* underskrevne Indledning först kan være affattet i Aaret 1659. Da man nu ikke godt kan tvivle om Rigtigheden af den samtidige Abbed *Morten Pedersens* Beretning om de to Taarnes Sammenbygning (1561), og da man ligesaalidet vil kunne betvivle Sandheden af den ved *Jörgen Rosenkrands* selv foranledigede Beretning om, at „den ene Thorⁿ nu war Needfalden”, og at han i den Anledning lod „det udi et Thorn aff ny opbiuge”, hvilket fölgelig er skeet imellem Aaret 1653, da han blev Hofmester paa Sorö, og Aaret 1659, da den ommeldte Protokol blev indrettet, har man formeentlig kun een Udvei til at bringe disse, tilsyneladende modstridende Beretninger i tilbörlig Overeensstemmelse.

Naar man nemlig med Opmærksomhed gjennemlæser ovenstaaende Beskrivelse over Kirken, siges der vel, at der „i gamle dage haffuer werit thuende” Taarne, men ingenlunde, at *Jörgen Rosenkrands* endnu forefandt to saadanne Taarne paa Kirken. Det „ene” Taarn, der nævnes som nedfaldet, har sikkert været det af *Oluf Karsemose* sammenbyggede, oprindelig tvedeelte Taarn, som nu, henimod hundrede Aar efter *Oluf Karsemoses* Reparation, ikke kunde staae længere, og som *Jörgen Rosenkrands* derfor har ladet heelt afbryde. Havde der desuden endnu dengang været to Taarne, vilde Beretningen neppe have sagt, at *Jörgen Rosenkrands* lod „det” (thi det skulde da have været „dennem”) gjenopbygge „udi et Thorn.”

Det nye Taarn, hvorom det Aar 1659 sagdes, at det „iche endnu er slet fuldfærdiget”, svarer efter Beskrivelsen af Gavlene fuldkommen til det nuværende Taarn, hvis hele Bygningsstil ogsaa viser hen til *Jörgen Rosenkrands's* Tid.

Det er fölgelig ikke besynderligt, at man hidtil har været ude af Stand til ret at forklare, hvorledes dette Taarn skulde kunne have været tvedelt, da man nu med Sikkerhed veed, at de to beröimte Kirketaarne, för dettes Opbyggelse, ere blevene nedbrudte lige til Grunden.

IV.

Om Helligkilderne og „Kongshuset” i Haraldsted.

Fra Fjenneslöv fortsatte Hs. Majestæt Touren til Bjernede, hvor den mærkværdige, af *Skjalm Hvides* Søn *Ebbe* og dennes Søn *Sune* opbyggede Rundkirke *) toges i Öiesyn, og derfra over Gyrstinge forbi flere anseelige Steendysser og Gravhöie til det af *Knud Lavards* Mord saa bekendte Haraldsted.

Paa det Sted i Haraldsted Skov, hvor *Knud Lavard* blev dræbt, var der, ifølge Sagnet, efter den Tid en smuk Slette, som altid var grøn baade Sommer og Vinter, og der udvældede tillige en hellig Kilde, som troedes at besidde lægende Kraft. Den omgivende Skov, som fik Navn af „Lavardsskov” **), er dog nu forlængst forsvundet, og ikkun en dunkel Erindring har vedligeholdt sig om, at den fordums beröimte Helligkilde skulde være den saakaldte „Sværtkilde” i det nordvestlige Hjørne af Haraldsted Mark, henved en Fjeringvei fra Byen. Om Sværtkildens Vand hedder det, at det har en mineralsk Smag og aldrig fryser. ***)

Alle Kröniker vidne, at *Knud Lavard* tilbragte den sidste Nat för Mordet paa en Gaard i eller ved Byen Haraldsted hos den götiske Jarl *Erik*, Hövding over Falster, som var gift med *Knuds* Södskendebarn *Cæcilia*, en Datter af Kong *Knud den Hellige*. Da *Erik* fik Efterretning om, at *Knud Lavard* var bleven svegen og dræbt, drog han ud i Skoven og hentede *Knuds* afsjælede Legeme, som han lod bringe til Haraldsted Kirke †), hvor det henlaae, indtil *Skjalm Hvides* Sønner havde

*) Om denne jfr. *Sorterups* med Afbildninger ledsagede Beskrivelse i „Annaler for Nordisk Oldkyndighed” 1840—1841. Side 102—37. Lignende runde Kirkebygninger findes i Horne i Fyen og i Thorsager i Jylland.

**) *Saxo* ed. Steph. p. 240. *Knytlinga Sage*. cap. 92.

***) *Molbech*: Ungdomsvandringer. I. 346.

†) Om denne Kirke see min Meddelelse til ’Folkekalender for Danmark’

faaet Afslag paa deres Begjæring om at føre det til Roeskilde Domkirke. Tvungne af Omstændighederne maatte de da lade sig nøie med at give den ynkeligt myrdede Hertug en uanseelig Jordefærd i det nærliggende Ringsted.*)

Da imidlertid Liget blev bragt ud af Haraldsted Kirke, og Bærerne tæt udenfor Kirken havde, for at hvile sig, sat det et Öieblik ned paa Jorden, udvældede der ogsaa her en Kilde, som snart kom i stor Ry for Hellighed.***) Endnu i det syttende og attende Aarhundrede nævnes den ved Haraldsted Kirke med Tilføiende: „og haver været stoer Misbrug hos i gamle Dage under Pavedømmet.”****) Herom findes nogle nærmere Oplysninger i en hidtil utrykt Skrivelse fra Abbeden i Ringsted Kloster til Kong *Frederik den Anden* af Aar 1566, hvori det hedder: †)

„Allerkierste Naadigste Herre och Koning nest min ydmyge Helszen mett plictig och tilbörlig Underdanighed. Giffuer ieg Eders kon. Mtt. ydmygeligen tilkiende att meg er nyeligen till haande kommelt Eders Naades scriffuelsze mett en indtluctt Supplicatzs till Eders Naade aff en Closters bonde vdi Harestedt wedt naffn Oluff lauritszen, vdi huilcken han haffuer for Eders kon. Mtt. beclaghett, att ieg wille forskiude och vdkaste hannom aff sin gaardt Szaa giffuer ieg Eders kon. Mtt. ydmygeli-

1854. 3die Aarg. Side 76—80: ”Monstranshuset i Haraldsted Kirke ved Ringsted.”

*) *Roberti Elgensis*: ”Vita S. Canuti Ducis”, *Langeb. Script.* IV. 260, Not. k. Saxo p. 240.

**) *Suhm*: V. 382.

***) *P. Syv*: Kæmpeviser. Indledning til Visen om Sct. *Knud* Hertug. Iøvrigt sammenblander Syv og flere Forfattere (jfr. *Danske Atlas* III. 54—55) denne Kilde med den førstnævnte Kilde i Haraldsted Skov.

†) Originalen i det Kgl. Geheime-Archiv (Topograph. Saml. Papiir. Fascicul. 13 b.) Saavel Meddelelsen af denne som af de følgende Oplysninger fra det Kgl. Geheime-Archiv skylder jeg Registratoren *Hr. Professor M. N. C. Kall-Rasmussens* særdeles forekommende Velvillie.

gen att wiide, att samme bonde haffuer anderledes berett for Eders Naade endt saghen haffuer seg.

Först, att then gaardt han vdi boer er en rett prestegaardt till harestedt Kircke, och ingen landtgille gaardt vdi the maade som the andre her tilligger. Huilckett er nochsom beviiszliigt mett gamble Konge breffue, som findes her vdi closter paa forne Harestedt soghen och prestegaardt, och haffue förr boedt preste vdi, som menighe mandt witterligt er. Och Kellegaardt som presten nu iboer, er icke vden ett liidet bolig, nu megett forfaldett, Huilckett vdi fordom tiidt vpygdis hoesz then Cappell, till huilken tha wor megen affladts Sögning, och ther for altiidt bode ther en clostermandt, her indtgiffuen, och ther vdaff, mett en liiden plats iordt ther tilgiffuitt, holte seg. Och somme tiide gjorde tienneste till forne Harestedt Sogen, och somme-tiide till andre closters Sogne her hoesz, Och ther for sættis vndertiiden en bonde vdi prestegaarden, och gaff ther aff landtgille, som thenne nu gör. Ther nest, haffuer huercken ieg eller presten act eller begyntt att wille vdkaste hannom aff sin gaardt, mett sin hustru och smaa börn, som han for Eders kon. Mtt. beclagett haffuer, Men tilbödt hannom, att ther som han wille weluilligen affwiige, att welle fornöyge hannom mett sölf, penning och pennings werdt thet yderste han wille till skellighedt begiere. Och ther till mett ieg wille flii hannom en anden ledig gaardt igen paa Eders Naades och Closters godts, liige godt vdi agger, eng och anden beleiglighedt. Och presten wor offuerbödig at welle giffue aff prestegaarden thett aarlige landtgille som bonden giffuer, och ther vdoffuer en aarlig pensz, lam, gess och huess skelligt kunne were. Men ephertii att Eders kon. Mtt. haffuer nu giffuitt bonden Eders Naades Stadtfestelse breff paa prestegaarden, och Eders Naade will thett saa ladhe bliffue, skall presten gerne nöygis mett thett litle forfaldene boelig Kellegaardt, som han nu iboer, och behielpe seg hurledes han kan vdi sin tiidt. etc. Giffuit vdi Ringstedt

Closter 20 Aprilis Aar 1566. Eders kon. Mtt. vnderdanig Frantzus Anderszen." *)

Heraf sees altsaa, at der ved den hellige Kilde ved Haraldsted Kirke i den katholske Tid har været opført et Capel, hvor der solgtes megen Aflad, og at der for denne Afladshandels Skyld tillige var bygget en Bolig, efter Kilden „Kellegaardt" kaldet, for en Munk fra Ringsted-Kloster, medens den egentlige Præstegaard var fæstet bort til Bønder. Men efter Reformationen, da Geistligheden havde faaet Lov til at gifte sig, var Kildegaarden ikke stor nok for Stedets Præst, af hvilken Aarsag Præsten og Abbeden i Forening have søgt at faae den gamle Præstegaard tilbage.

Imidlertid synes det nævnte Capel allerede i Aaret 1566 ikke mere at have været til, og det er saaledes intet Under, at der heller ikke nu paa Stedet selv haves noget Spor deraf, end ikke i Folkesagnet. Rigtignok gives der en Efterretning om, at man i Begyndelsen af dette Aarhundrede i Nærheden af Kirken mellem Degneboligen og Præstegaarden stødte paa Grundvolden af en gammel Bygning, hvoraf Stenene bleve benyttede til Præstegaardens Opførelse. Men disse Grundmure turde have været for store til at kunne hidrøre fra et Capel, hvorimod de med ulige større Rimelighed ville kunne henføres, som Nogle ogsaa strax efter Opdagelsen formodede, „til et Slot eller en Herregaard" **, da vi fra andre Sider vide, at der netop i Nærheden af Kirken og Præstegaarden i Haraldsted maa have ligget en kongelig Gaard eller et saakaldet „Kongshuus." ***)

---

*) I Fortegnelsen over Abbederne i Ringsted-Kloster (Danske Magazin I. 78) kaldes han urigtigen Frands Pedersøn.

**) *Molbech*: Ungdomsvandringer I. 346.

***) *Langebek* Script. rer. Dan. IV. 244 Not. a. og efter ham *Suhm*: Hist. af Danm. V. 374 angiver urigtig, at der i Haraldsted endnu længe efter Knud Lavards Død var en adelig Gaard, som Asker Grubbe, ifølge et Dokument af Aar 1344, beboede. Prof. Kall.-Rasmussen har nemlig viist mig et Uddrag af dette Dokument, som godtgjør, at det angaaer et andet Sted, nemlig Herregaarden Harrested i Hyllinge Sogn ved Nestved.

At nemlig Kongerne fra meget gammel Tid af have havt Gods i Haraldsted, er saare rimeligt. Idetmindste nævner *Valdemar den Andens*, ved Aar 1231 forfattede Jordebog over det kgl. Gods særligt Haraldsted („Ryngstathæret cum haraldstath XX marcas”) *)), og ikke længe efter, Aar 1253, pantsatte Kong *Christopher den Første* bl. A. „de Gods og Huse Haraldstadt” til Grev *Guncelin* af Schwerin for den af ham ydede Understøttelse i Kampen mod *Abels* Börn om Forleningen af Sønderjylland. *) Længere ned i Tiden træffe vi endnu i Haraldsted eller „Harrested” et Huus, hvor Kongerne paa deres Reiser gjennem Sjælland stundom overnattede, og hvor t. Ex. *Christian den Fjerde* ikke sjeldent standsede, især paa Touren fra Antvorskov til Kjöbenhavn. ***) At dette Huus fra ældre Tid af har været temmelig anseeligt, fremgaaer af en egenhændig Skrivelse fra Lehnsmanden paa Ringsted Closter *Jörgen Seefeldt Christofferszen*, dateret 1. Febr. 1654, til Oversecretæren *Erik Krag*. Da dette mærkelige Brev ikke forhen har været trykt, meddeles det her i Udtog †):

„Kiere *Erick Krag*, synderlig gode Ven, nest min venlig Helsen, tacksigelse och ald tjenstwillighed etc. Foraarsagis Jeg hermet hannem att molestere, venligen bedendis Jeg derpaa molte faae kongl. Mayts naadigte milde suar, som Jeg allerunderdanigte er forventendis, anlangende den bygning i Haraldsted.

I. Efterdi kongl. Maytt: vill haffue sit gemach i det ny Hus, ud mod Byen, och derfor vill haffue Köchenet paa it an-

*) Waldemar II. Liber census Daniæ. *Langeb. Script.* VII. 527.

**) *Suhm: Hist. af Danm.* X. 236.

***) Ifr. Kong Christian den Fjerdens Dagböger, udgivne af *Nyerup*. Kjöbenhavn 1825. 8vo. Side 47: „1619. 3. Januar drog jeg fra Anderskov til Harrested. 4. Jan. Drog jeg fra Harrested til Kjöbenhavn.” Ligeledes 1620 (Side 102): „gav jeg til Harrested Kvindfolkene 2 Gylden og Kokken 1 Gylden”.

†) Originalen i det Kgl. Geheime-Archiv Topogr. Saml. H. b. Fascicul. 5. b. Papiir.

det sted, icke saa ner ved samme gemach (som nu er ordinerit efter den Höylofflige S. Herris mening til Borgestue) som det nu er, da vill Köchenet flyttis och anordnis i den anden ende aff porthusit, som nu er stalden. Och dermed haffuer mand da ingen stald, ti Stalden kand icke heller vere saa ner hs. kongl. May^{ts} gemach. Huorfore mig siunis att da vil vere fornöden, it andet porthus att lade bygge, fra Kierckeгаarden och ned til gaden, huor der kand giöris en stald. Och da sette end it tabulat paa dett porthus som nu staar huori h. M^{ts} Senge-Cammer kand bliffue. Och da vill der affbrydis tvende Fag aff Prestens Forlade (fordi plätzen falder ellers for sneffwer) som hannem da vill bevilgis tömmer till at bygge igien med paa itt andett sted. — Nu vid Jeg icke huad h. kongl. M^{ts} naadigte vilie herom kand vere, saavelsom om att lade sette Fem Fag hus till det gamle Konghus, for att bygge plätzen innd och faae logementer nock. Jeg haffuer fortövet hermed indtill nu at spörge mig for, formedelst mand haffuer altid fört tidinge hid fra Kiöbinghaffn, att h. kongl. M^{tt} haffde en Reise for her igennem ad Jutland och Holdsten, Och formente da best paa Stedet det att kunde vise och faae best resolution och suar der paa, naar h. M^{tt} var selff nerverendis paa samme steder. Mens nu gaar tiden” o. s. v.

Det kan ikke feile, at flere Oplysninger Tid efter anden ville kunne forefindes om dette saakaldte „gamle Konghus”, der fölgelig endnu har været til under Kong *Fredrik den Tredies* Regjering. Lignende Kongshuse (thi Slotte kan man ikke kalde dem) til Opholdssteder deels paa Reiser og deels paa Jagt, havde Kongerne i ældre Tider paa flere Steder omkring i Landet, t. Ex. i Jelling, hvor der lige til Præstegaardens Brand 1673 ved samme var et sligt, af Kongerne ikke sjelden besøgt *) Kongshuus, to Etager höit, med Stald til sexten Heste **),

*) Jfr. navnlig Christian den Fjerdes Dagböger.

**) Danske Atlas V. 989. Liber daticus i Jellinge Præstegaards Archiv.

formodentlig den sidste Rest af den fra Hedenskabets Tid bekendte Jellinge Kongsgaard.

Naar man nu sikkert veed, at Kongerne idetmindste i det trettende Aarhundrede havde Gods i Haraldsted, og at der allerede i det tolvte Aarhundrede sammesteds var en større Gaard, som en Ætling af det danske Kongehuus beboede (1131), nemlig *Knud den Helliges* Datter *Cæcilia* med sin Mand *Erik Jarl* *), er det visselig neppe nogen dristig Formodning, at det i Haraldsted endnu i det syttende Aarhundrede eksisterende, ingenlunde uanseelige „gamle Kongshuus”, har, paa lignende Maade som Kongshuset i Jelling, været den sidste Levning af en ældgammel Kongsgaard.

Skulde dette yderligere bekræfte sig, faaer Haraldsted Kirke og sammes nærmeste Omgivelse en dobbelt Interesse for *Knud Lavards* Historie. Thi det bliver da paa Kongsgaarden her tæt ved Kirken, at *Knud* tilbragte sin sidste Nat, medens Prinds *Magnus* ilede did fra Roeskilde, for lumskelig at fuldbyrde hans Mord **), ligesom det var i Kirken selv, at hans afsjælede Lege- geme strax efter Mordet kom til at hvile. Begge disse Omstændigheder have da formeentligen heller ikke været uden Indflydelse paa, at der ved Sct. Knuds Helligkilde tæt udenfor Kirken opbyggedes det Capel, hvortil der, som ovenmeldt, i den katholske Tid var „megen Afladssøgning.”

---

*) Fra Cæcilia og Erik havde senere mægtige Slægter deres Oprindelse. Deres ene Datter Edel blev Bedstemoder til Kong Erik den Hellige i Sverige, og en anden af deres Døttre formodes at have været den Inge, som blev Moder til Absalon og Esbern Snare. *Langeb. Script.* III. 630. *Hist. Aarbøger* I. 27.

**) Robert af Elgin fortæller i Sct. Knuds Levnetsbeskrivelse, at Magnus havde besluttet at indebrænde Knud, hvis han kunde naaet til Gaarden endnu i Nattens Mørke, men at han først kom til Haraldsted efter Solens Opgang. *Langeb. Script.* IV. 260. Rimeligviis har Gaarden, som de fleste større Bygninger endnu paa den Tid, ikkun været opført af Træ og saaledes let at afbrænde.
